

บทที่ 2

ความหมาย ประเภท ลักษณะของการพยากรณ์ และปัญหาที่เกิดขึ้นต่อการพยากรณ์ในพุทธศาสนาเถรวาท

2.1 ความหมายและประเภทของการพยากรณ์

2.1.1 ความหมายของการพยากรณ์

“พยากรณ์” มาจากคำว่า “วฺยากรณ” ความหมายที่เป็นกริยา หมายถึง ทำนายหรือ
คาดการณ์โดยอาศัยหลักวิชา และที่เป็นคำนาม หมายถึง ชื่อคัมภีร์โหราศาสตร์ว่าด้วยการทำนาย¹
หรืออาจกล่าวได้ว่า การพยากรณ์ เป็นการใช้กรรมวิธีหรือขั้นตอนปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้
ได้ข้อมูลสำหรับการบอกกล่าวถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งรวมถึง การ
พยากรณ์อากาศ และพยากรณ์ศาสตร์ ซึ่งพยากรณ์ศาสตร์ ก็คือศาสตร์แห่งการพยากรณ์ หรือ
วิชาการที่ว่าด้วยการทำนายความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ในเวลาต่างๆ (อดีต ปัจจุบัน อนาคต) ด้วยวิธี
ต่างๆ เช่น โหราศาสตร์ เลขศาสตร์ ลายมือ ไพ่ยิปซี ฮวงจุ้ย กราฟชีวิต เชียมซี อีจิง ฯลฯ² ซึ่งจาก
คำอธิบายความหมายข้างต้น เราพบคำไวพจน์ของคำว่าพยากรณ์ คือ ทำนาย ที่หมายถึง บอก
เหตุการณ์หรือความเป็นไปที่จะเกิดในเบื้องหน้า, หรือจะใช้คำว่าทายก็ได้³

การให้คำอธิบายความหมายของการพยากรณ์เช่นนี้ สอดคล้องกับความเข้าใจ
โดยทั่วไปของผู้คนในสังคมปัจจุบัน ที่มองว่าการพยากรณ์เป็นศาสตร์ที่ช่วยให้ทราบเรื่องราวใน
ชีวิตที่ต้องการทราบในทุกๆ ช่วงเวลา แต่หากศึกษาจากหลักฐานในทางพระพุทธศาสนา
ความหมายของพยากรณ์ตามรูปศัพท์บาลี มีดังนี้

พยากต หมายถึง อัน...กระทำให้แจ้งแล้ว , อัน...กล่าวทายแล้ว , อัน...ยืนยัน
แล้ว, ทำนายแล้ว, พยากรณ์แล้ว และ พยากรณ หมายถึง การทำให้แจ้ง , การ

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, น. 757.

² <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%A2%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C>

³ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, น. 528.

ทำนาย, การกล่าวทาย, การคาดการณ์, การยืนยัน, ความยืนยัน, เวทงค์,
พยากรณ์¹

และในอีกรูปศัพท์หนึ่ง

วฺยากต หมายถึง พยากรณ์แล้ว , ทำนายแล้ว และ วฺยากรณ หมายถึง อันทำให้
แจ้ง, อันทาย, อันทำนาย, อันกล่าวทาย, อันกล่าวแก้, อันยืนยัน, อันคาดการณ์,
อันพยากรณ์, การทำให้แจ้ง ฯลฯ , พยากรณ์ ชื่อคัมภีร์ว่าด้วยการทำนาย ,
ไวยากรณ์ ชื่อตำราว่าด้วยหลักเกณฑ์ของภาษา²

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) สมณศักดิ์ในขณะนั้น ได้อธิบายว่า พยากรณ์ หมายถึง
ทาย, ทำนาย, คาดการณ์; ทำให้แจ้งชัด, ตอบปัญหา และพยากรณ์ศาสตร์ คือ วิชาหรือตำราว่า
ด้วยการทำนาย ³ ส่วนในพจนานุกรมบาลี – อังกฤษ ได้อธิบายความหมายของพยากรณ์ว่า
หมายถึง 1. การตอบคำถาม, การอธิบาย 2. การทำนาย และ 3. การยืนยัน⁴

จากการอธิบายความหมายของการพยากรณ์ ในแง่มุมของพุทธศาสนาเถรวาท นี้
สามารถสรุปได้ว่าการพยากรณ์ หมายถึง 1. วิชาว่าด้วยการทำนาย, การคาดการณ์, ตำราว่าด้วย
การทำนาย 2. การตอบคำถาม , การทำให้แจ้ง และ 3. การกล่าวยืนยัน ทั้งนี้ทำให้เห็นว่า การ
พยากรณ์ในมิติทางพุทธศาสนาเถรวาทมีความหมายที่กว้างและหลากหลายกว่าที่ผู้คนทั่วไปเข้าใจ
ว่า การพยากรณ์เป็นเพียงวิชาที่ช่วยให้สามารถทำนาย หรือคาดการณ์ความเป็นไปของสิ่งต่างๆ
ในเวลาต่างๆ ด้วยวิธีการอันหลากหลาย

เมื่อได้ทราบความหมายของการพยากรณ์ตามแนวทางของพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว
ในหัวข้อต่อไปจะเป็นการจัดประเภทของการพยากรณ์ ตามหลักฐาน ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก
และอรรถกถา

¹ ประยุทธ์ (ป.) หลงสมบุญ, พจนานุกรมบาลี – ไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2519), น. 437.

² เรื่องเดียวกัน, น. 562.

³ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ , พิมพ์ครั้งที่
10 (กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2546), น. 152.

⁴ T.W. Rhys Davids and William Stede , *Pali – English Dictionary* (Delhi:
Jainendra Prakash Jain at Shri Jainendra Press, 1997), p. 633.

2.1.2 ประเภทของการพยากรณ์

จากข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานสำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถา และจากการศึกษาความหมายของการพยากรณ์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท สามารถจัดประเภทของการพยากรณ์ออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

2.1.2.1 พยากรณ์ในฐานะที่เป็นการทำนาย

การพยากรณ์ที่เป็นการทำนายคือการคาดการณ์ความเป็นไปของชีวิตหรือเหตุการณ์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ด้วยหลักวิชาหรือวิธีการต่าง ๆ ซึ่งในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ปรากฏหลักฐานที่เป็นวิชาหรือวิธีการในการทำนายอยู่หลายประการ ประกอบด้วย การทำนายอริยะ ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ คุณลักษณะที่ คุณลักษณะบ้าน ทำนายลักษณะศตวรรษต่างๆ ทำนายลักษณะสัตว์ เช่น ช้าง - ม้า ดูฤกษ์ยามตราทัพ พยากรณ์จันทรคราส สุริยคราส ทำนายดวงนักษัตร พยากรณ์ว่าฝนดีหรือแล้ง ให้ฤกษ์ การทำนายโชคดี - โชคร้าย เป็นหมอทองเจ้า เป็นต้น ¹ วิชาว่าด้วยการทำนายที่ยกตัวอย่างนี้ สอดคล้องกับความหมายของการพยากรณ์ว่าเป็นวิชาว่าด้วยการทำนาย, การคาดการณ์, ดำริว่าด้วยการทำนาย นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังตรัสว่าการพยากรณ์ที่เป็นการทำนายในลักษณะนี้อยู่ในกลุ่มของศาสตร์ที่เป็นไตรังคานวิชาอีกด้วย แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่ายังมีการทำนายฝันและการทำนายอนาคตที่ได้รับการยอมรับ ไม่ถูกจัดว่าเป็นไตรังคานวิชา เช่น ในสุปินสูตรที่พระพุทธองค์ทรงทำนายความฝันของพระองค์ก่อนตรัสรู้² หรือในตติยอนาคตภยสูตร ³ และจตุตถอนาคตภยสูตร ⁴ ที่พระพุทธองค์ตรัสเตือนภัยที่จะเกิดกับพระศาสนาในอนาคต

2.1.2.2 พยากรณ์ในฐานะที่เป็นการตอบคำถาม

การพยากรณ์ในพุทธศาสนาเถรวาทที่เป็นการตอบคำถาม สอดคล้องกับที่ได้มีการระบุความหมายไว้ข้างต้น การตอบคำถามหรือการพยากรณ์ประเภทนี้ สามารถพบได้ทั่วไปใน

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 1, น. 11 – 15.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล อังคุตตรนิกาย ปัญจก – ฉกกนิบาต เล่มที่ 3, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543, น. 431 – 433.

³ เรื่องเดียวกัน, น. 193 – 196.

⁴ เรื่องเดียวกัน, น. 198 – 199.

พระไตรปิฎกและอรรถกถา ด้วยเหตุว่าเรื่องราวส่วนใหญ่ที่ปรากฏในคัมภีร์หลักทางพุทธศาสนา เต็มไปด้วยการถามตอบปัญหาในหลักธรรมข้อต่างๆ เช่น การตอบปัญหาเรื่องปริศนาจอมปลวก ที่ เทวดาได้กล่าวถามปัญหา 15 ข้อ แก่พระกุมารกัสสปะ และได้กล่าวย้าว่าให้จำคำตอบของปัญหา ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ คำถาม 15 ข้อ จากนั้นพระผู้มีพระภาคจึงทรงตอบปัญหาทั้ง 15 ข้อ แก่พระกุมารกัสสปะอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความชื่นชมยินดีในคำตอบมาก¹

2.1.2.3 การพยากรณ์ในฐานะที่เป็นการยืนยันด้วยพุทธญาณ

การพยากรณ์อีกประเภทหนึ่งทางพระพุทธศาสนา คือการยืนยัน การพยากรณ์ประเภทนี้มีลักษณะพิเศษที่เป็นการพยากรณ์โดยองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงพยากรณ์ไว้เป็นจำนวนมาก เช่น พยากรณ์ว่าคนในหมู่บ้านนาทิกะที่สิ้นชีวิตแล้ว ขณะนี้เกิดที่ใด² พยากรณ์เรื่องที่เกิดตถุหบดีกระทำไว้ในอดีตชาติ³ พยากรณ์ว่าเจ้าสุปปพุทธะจะถูกรัณสีสูบ⁴ รวมทั้งพระพุทธเจ้าโคตมะทรงได้รับคำพยากรณ์ จากพระพุทธรูปองค์ก่อนๆ ตั้งแต่พระที่บังกรพุทธเจ้าจนถึงพระกัสสปพุทธเจ้า⁵ ว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฯลฯ และการที่พระพุทธรูปองค์ตรัสว่า “ธรรมดาพระดำรัสของพระพุทธรูปทั้งหลายจะเป็นสองไม่มี”⁶ ทำให้การพยากรณ์ประเภทนี้จัดเป็นการยืนยันอดีต ปัจจุบัน อนาคต ในลักษณะที่ได้รับการยอมรับเนื่องจากเป็นพระดำรัสของพระพุทธรูป ซึ่งตรัสแต่เรื่องจริง และจากหลักฐานก็ปรากฏว่าคำพยากรณ์ประเภทนี้ เป็นจริงทุกประการ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่มที่ 1 ภาคที่ 2, น. 324 – 328.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 2 ภาคที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2541), น. 262 – 264.

³ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 256 – 258.

⁴ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 61 – 65.

⁵ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ เล่มที่ 9 ภาคที่ 2, น. 306 – 673.

⁶ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, น. 63.

เมื่อได้ทำการจัดประเภทของการพยากรณ์ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่แล้ว ต่อไปจะเป็น การศึกษาลักษณะโดยทั่วไปของการพยากรณ์ในแต่ละประเภทว่าเป็นอย่างไร

2.2 การพยากรณ์ในฐานะที่เป็นการทำนาย

วิชาว่าด้วยการทำนาย อาทิ โหราศาสตร์ ทำนายฝัน ทายลักษณะอวัยวะ เป็นศาสตร์ ที่มีหลักฐานระบุนหลายแห่งในพระไตรปิฎกและอรรถกถาว่าเป็นตริจฉานวิชา ตริจฉานวิชาคือ อะไร เกี่ยวข้องกับการพยากรณ์อย่างไร จะได้ศึกษารายละเอียดความเกี่ยวข้องต่อไป นอกจากนี้ ยังมีการทำนายฝันและการทำนายอนาคตบางประการที่พระพุทธองค์ได้ทรงทำนายไว้ แต่ไม่ทรง จัดให้เป็นตริจฉานวิชา ความแตกต่างของการทำนายคืออะไร ผู้วิจัยจะได้อภิปรายแต่ละประเด็น ตามลำดับ

2.2.1 ความหมายและประเภทของตริจฉานวิชา

ตริจฉานวิชาหรือตริจฉานวิชา หมายถึง ความรู้ที่ขวางต่อทางพระนิพพาน เช่น รู้ ในการทำเสน่ห์ รู้ในการทำให้คนถึงวิบัติ รู้เรื่องภูตผี รู้ในทางทำนาย เช่น หมอดู เมื่อเรียนหรือใช้ ปฏิบัติ ตนเองก็หลงเพลินหมกมุ่น ทั้งทำผู้อื่นให้ลุ่มหลงมกมาย ไม่เป็นอันปฏิบัติกิจหน้าที่และ ประกอบการตามเหตุผล¹ วิชาเหล่านี้ขวางหรือไม่เข้ากับความเป็นสมณะเป็นสิ่งที่พระภิกษุไม่ควร ข้องเกี่ยวด้วย²

พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงความรู้ที่เป็นตริจฉานวิชาไว้ในหลายแห่ง ที่ระบุอย่างชัดเจน คือในพรหมชาลสูตร ซึ่งความรู้ที่อยู่ในกลุ่มของตริจฉานวิชา ได้แก่

1. ทายอวัยวะ ทายนิमित ทายอุปบาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชดแลงบูชาไฟ ทำพิธีชดรำบูชาไฟ ทำพิธีชด ข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรม ด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะพื้นที ดูลักษณะที่ไร่นา เป็นหมอปลูกละ เป็นหมอผี เป็น หมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมอภู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษา

¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, น. 53.

² สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2550), น. 291.

แผลหนูกัด เป็นหมอตายเสียงนก เป็นหมอตายเสียงกา เป็นหมอตายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอดูรอยเท้าสัตว์

2. ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะ ศาสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสุภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะหมี ทายลักษณะข่อยฟ้า ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค

3. ดูฤกษ์ยามตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน จักเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชาภายใน จักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย พระราชาพระองค์นี้จักปราชัยเพราะเหตุนี้ หรือเหตุนี้

4. พยากรณ์ว่าจักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราสดวงจันทร์ดวง อาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทางดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตร จักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาตจักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาว นักษัตรจักมัวหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลอย่างนี้ สุ ริยคราสจักมีผลอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลอย่าง นี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลอย่างนี้ ดาว นักษัตรเดินผิดทางจักมีผลอย่างนี้ อุกกา บาตจักมีผลอย่างนี้ ดาวหางจักมีผลอย่างนี้ แผ่นดินไหว จักมีผลอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลอย่างนี้ ดวง จันทรดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมัว หมองจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลอย่างนี้

5. พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษา หาได้ยาก จัก มีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวณ นับ ประมวล แต่งกาพย์ โลกายตศาสตร์

6. ให้ฤกษ์อาวามงคล ฤกษ์วิวามงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บ ทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลี้ภัยต่าง ร่ายมนต์ให้ คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั้น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอตองกระจก เป็นหมอตองหญิงสาว

เป็นหมอทรงเจ้าบวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พนไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ

7. ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมันต์ รดน้ำมันต์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรงยาสำรอก ปรงยาถ่าย ปรงยาถ่ายโทษเบื่องบน ปรงยาถ่ายโทษเบื่องล่าง ปรงยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรงยาตา ปรงยานัตถุ์ ปรงยาทากัด ปรงยาทาสमान ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล¹

เนื้อหาในสามัญญผลสูตร² กล่าวถึงประเภทของไตรัจฉานวิชาเหมือนในพรหมชาลสูตร แต่มีความแตกต่างที่ ในพรหมชาลสูตรตรัสถึงพระองค์เองที่ทรงเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยไตรัจฉานวิชา แต่สามัญญผลสูตร ตรัสถึงเหล่าภิกษุงดเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยไตรัจฉานวิชา

ในสุจิมุขีสูตร สุจิมุขีปริพาชิกาเข้าไปหาพระสารีบุตรแล้วถามพระสารีบุตรว่า ท่านกัมหน้าฉันหรือ? พระสารีบุตรได้ปฏิเสธ นางจึงถามว่าแล้วท่านฉันอย่างไร พระสารีบุตรจึงตอบว่า

ดูก่อนน้องหญิง ก็สมณพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง เลี้ยงชีวิตด้วยมิจฉาชีพ เหตุไตรัจฉานวิชา คือวิชาดูพื้นที่ สมณพราหมณ์เหล่านั้นเรียกว่า กัมหน้าฉัน ... เหตุไตรัจฉานวิชา คือวิชาดูดาวนักษัตร ... เรียกว่า แหงนหน้าฉัน ... เหตุประกอบ การรับส่งข่าวสาส์น ... เรียกว่า มองดูทิศใหญ่ฉัน ... เหตุไตรัจฉานวิชา คือวิชา ทายของค้ววยวะ ... เรียกว่า มองดูทิศน้อยฉัน ดูก่อนน้องหญิง ส่วนเรานั้น มิได้เลี้ยงชีวิตด้วยมิจฉาชีพ เหตุไตรัจฉานวิชา คือวิชาตรวจพื้นที่ ... เหตุไตรัจฉานวิชา คือวิชาดูดาวนักษัตร ... เหตุประกอบ การรับส่งข่าวสาส์น ... เหตุไตรัจฉานวิชา คือวิชาทายของค้ววยวะ (แต่) เราแสวงหาภิกษาโดยชอบธรรม ครั้นแสวงหาได้ แล้วจึงฉัน³

ในจุฬินิเทศ กล่าวถึงไตรัจฉานวิชาว่า บุคคลมีทั้งที่บริโภคปัจจัยที่มีโทษ และบริโภคปัจจัยที่ไม่มีโทษ ปัจจัยที่มีโทษ ได้มาด้วยการหลอกลวง ด้วยการพูดเลียบเคียง ด้วยความเป็นหมอดู ด้วยความเป็นคนเล่นกล ด้วยการแสวงหาลาภด้วยลาภ ด้วยการให้ไม่จริง ด้วยการให้ไม่ไผ่ ฯลฯ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ที่มณีกาย สิลขันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 1, น. 11 – 15.

² เรื่องเดียวกัน, น. 315 – 319.

³ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล สังยุตตนิกาย ขันธวรรค เล่มที่ 3 ภาคที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 551 – 552.

ด้วยความเป็นผู้ใคร่ให้ปรากฏ ด้วยความพูดเหลวไหล ด้วยความประจบเซา ด้วยการขอมาก ด้วยวิชาดูพื้นที่ ด้วยตริจฉานวิชา ด้วยวิชาทำนายอวัยวะ ด้วยวิชาดูฤกษ์ยาม ด้วยการเป็นทูต เป็นต้น บุคคลผู้บริโภคน้ำจืดอันไม่มีโทษ ก็เป็นไปในทางตรงกันข้าม คือไม่ได้บริโภคน้ำจืดซึ่งได้มาด้วยวิธีการที่ได้กล่าวมานั้น¹

ในพระไตรปิฎกได้จำแนกไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า ตริจฉานวิชาประกอบไปด้วย ความรู้ในลักษณะใดบ้าง ปรากฏว่ามีวิชาที่เป็นการทำนาย การพยากรณ์ต่างๆ จำนวนมาก ซึ่งจะได้จำแนกต่อไปว่าสามารถจัดประเภทของการพยากรณ์ที่เป็นตริจฉานวิชาได้อย่างไร

2.2.2 การพยากรณ์ที่จัดเป็นตริจฉานวิชา

การพยากรณ์หรือการทำนายที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงและถูกจัดให้เป็นตริจฉานวิชา มีอยู่หลายประการ สามารถนำมาจัดประเภทเพื่อให้สอดคล้องต่อความเข้าใจได้ ดังต่อไปนี้

2.2.2.1 การพยากรณ์มนุษย์

การพยากรณ์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ เป็นการพยากรณ์หรือทำนายเรื่องราว ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ในแง่มุมต่างๆ ได้แก่ ทายอวัยวะ ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ เป็นหมอดูอวัยวะ เป็นหมอดูอายุ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ในอรรถกถาหาศีลอธิบายว่ามีตำราทายอวัยวะ โดยดูว่าผู้ที่มีอวัยวะ เช่น มือ เท้า แบบนี้จะมีอายุยืน มียศ การทำนายฝันเช่นทำนายว่า ฝันเวลาเช้าจะมีผลอย่างนี้ ฝัน เรื่องนี้จะเกิดเรื่องเช่นนี้ ทำนายลักษณะได้จาก ตำรา เช่น ผู้ที่มีลักษณะนี้ จะเป็นพระราชา มีลักษณะนี้ จะเป็นอุปราชา² การทายอวัยวะ เช่น ได้เห็นกระดูกนิ้วมือ แล้วร่ายเวทพยากรณ์ว่ามีทรัพย์หรือไม่ หรือมีสิริหรือไม่ การทายอายุ คือทายว่าคนนี้จะอยู่ได้เท่านี้ อีกคนอยู่ได้เท่านี้ ส่วนการทายลักษณะหญิง ชาย เป็นต้น คือทายความเจริญและความเสื่อมของตระกูลที่หญิง ชาย เป็นต้น เหล่านี้³

¹ มหาหมกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ เล่ม ที่ 6, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 555 – 557.

² มหาหมกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย สลขันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 1, น. 222 – 223.

³ เรื่องเดียวกัน, น. 224.

การพยากรณ์นี้ ดูเหมือนว่าจะสามารถรู้เรื่องราวของแต่ละบุคคลได้ เพียงแค่ศึกษาดำราย
ลักษณะ ดำทายอวัยวะ ดำรายทำนายฝัน เป็นต้น

2.2.2.2 การพยากรณ์วัตถุสิ่งของและเหตุการณ์

เป็นการพยากรณ์ว่า สิ่งของมีลักษณะนี้ หรือเกิดเหตุการณ์นี้ จะเกิดผลอย่างไรต่อไป
เป็นต้น เช่น ทายนิมิต ทายอุปบาท ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า
ทายลักษณะศาสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทาย
ลักษณะข้อฟ้า ซึ่งอรรถกถาได้ขยายความว่า สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกทายนิมิตโดยอ้าง
ตำรา เช่น แมลงวันถูกจิ้งจกคาบแล้วหลุดไป หมอคุณนิมิตทายตามตำราว่า เป็นแก้วมุกดา การทาย
อุปบาท ได้แก่ทายวัตถุใหญ่ๆ เช่น อสนีบาต ตกลงมาแล้วทำนายอ้างว่า จะมีเรื่องเช่นนั้นเช่นนั้น
เกิดขึ้น¹ การทายลักษณะแก้วมณี เป็นต้น คือดูด้วยอำนาจสีและลักษณะเป็นต้น แล้วทายว่า แก้ว
มณีอย่างนี้ดี อย่างนี้ไม่ดี เป็นเหตุหรือไม่เป็นเหตุ ให้เจ้าของปราศจากโรคและมีความยิ่งใหญ่เป็น
ต้น การทายลักษณะข้อฟ้า คือทายว่าเป็น เครื่องประดับ หรือข้อฟ้าเรือน² ข้อนี้คล้ายกับการ
พยากรณ์มนุษย์ เพียงแค่รู้ลักษณะสิ่งของนั้นหรือศึกษาดำราย ก็อาจรู้ว่าจะมีเรื่องดี หรือไม่ดีเกิดขึ้น

2.2.2.3 การพยากรณ์สัตว์

การพยากรณ์สัตว์ประกอบด้วย ทำนายหนูกัดผ้า หมอทายเสียงนก หมอทายเสียงกา
ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสุภะ ทายลักษณะโค
ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะหมี ทาย
ลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค อรรถกถากล่าวว่า สมณพราหมณ์บางพวกดูตำรายทำนายหนูกัดผ้า
ถ้าหนูกัดผ้าแล้วคาบหรือไม่คาบมา กัดอย่างนี้ตั้งแต่ที่นี้ไปอ้างว่า จะมีเรื่องชื่อนี้³ ทายเสียงนก ทาย
เสียงกา และทายลักษณะสัตว์ต่างๆ คือรู้เสียงร้องของนกและสัตว์สี่เท้าทั้งหมด ทายลักษณะแพะ
เป็นต้น คือทายว่าเนื้อของแพะเป็นต้น อย่างนี้ควรกิน อย่างนี้ไม่ควรกิน ลักษณะหมีและเต่า ทาย
เหมือนกัน คือเมื่อมีหมีอย่างนี้ จะมีผลอันนี้ เช่นที่วัดแห่งหนึ่ง มีรูปหมีกำลังฟันไฟ ภิกษุทั้งหลาย
เกิดทะเลาะกันใหญ่ เมื่อลบการทะเลาะก็ ลดลง การทายลักษณะเนื้อ ตรีสรวมสัตว์ทุกชนิดโดย

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ที่สมณิกาย สีสันธรรม เล่มที่ 1
ภาคที่ 1, น. 223.

² เรื่องเดียวกัน, น. 225 – 226.

³ เรื่องเดียวกัน, น. 223.

ลักษณะของสัตว์ 4 เท้าทั้งหมด¹ การทลายสัตว์ที่น่าสนใจ คือทำนายหนูกัดผ้า ทายลักษณะเหยี่ยว และเต่า เพราะทายได้ว่าจะเกิดเรื่องอะไรขึ้น สัตว์ประเภทอื่นเป็นเพียงการรู้ชนิดของสัตว์เท่านั้น

2.2.2.4 การพยากรณ์ดวงดาว

เป็นการศึกษาอิทธิพลของดวงดาวหรือเหตุการณ์ที่เกิดกับดวงดาว เช่น พยากรณ์ว่า จักรมีจันทร์คราส จักรมีสุริยคราส จักรมีนักษัตรคราสดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทางดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักรมีอุกกาบาต จักรมีดาวหาง จักรมีแผ่นดินไหว จักรมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมัวหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลอย่างนี้ อุกกาบาตจักมีผลอย่างนี้ ดาวหางจักมีผลอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมัวหมองจักมีผลอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลอย่างนี้ การพยากรณ์ดวงดาวสื่อความหมายว่า การเคลื่อนที่ไปยังทิศทางต่างๆ จะก่อให้เกิดผล หรือความเปลี่ยนแปลงที่ต่างไป ซึ่งถ้าดูตำแหน่งดาวแล้วจะรู้ได้ว่า เหตุการณ์ใดจะเกิดขึ้น เป็นต้น

2.2.2.5 การพยากรณ์สถานที่

ความรู้เรื่อง ดูลักษณะพื้นที่ ดูลักษณะที่ไร่นา ได้แก่วิชาหมอดู กำหนดคุณและโทษแห่งที่ปลูกเรือนและพื้นที่สวน เป็นต้น เพียงเห็นดินที่ต่างกัน ก็ร้ายเวท ให้เห็นคุณและโทษในได้พื้นดิน ในอากาศได้² ทำให้มองว่า เพียงเห็นลักษณะพื้นที่ก็รู้ได้ว่าที่นั้นจะให้คุณและโทษอย่างไร

2.2.2.6 การพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ

เป็นการทำนายสภาพอากาศ เช่น พยากรณ์ว่า จักรมีฝนดี จักรมีฝนแล้ง จักรมีภิกษาหาได้ง่าย จักรมีภิกษา หาได้ยาก จักรมีความเกษม จักรมีภัย จักรเกิดโรค จักรมีความสำราญหาโรคมิได้ สื่อความชัดเจนว่าถ้าสภาพอากาศเป็นเช่นนี้ จะมีความสุข มีโรคภัยหรือไม่อย่างไร

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ที่สมณิกาย สีสันบรรพค เล่มที่ 1 ภาคที่ 1, น. 225 – 226.

² เรื่องเดียวกัน, น. 224.

2.2.2.7 การพยากรณ์เวลา

การพยากรณ์นี้ หมายถึงการพยากรณ์ที่เกี่ยวกับเวลาโดยอาศัยตำรา มีตำราบันทึกว่าสามารถรู้ได้ว่าเวลาใดที่ดีหรือไม่ดี ในการจัดงานหนึ่งๆ เช่น ดูฤกษ์ยามตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจักเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย พระราชาพระองค์นี้จักปราชัยเพราะเหตุนี้ หรือเหตุนี้ ให้ฤกษ์อาวามงคล ฤกษ์วิฆนามงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย โดยที่ต้องดูเวลาว่าควรยกทัพออกศึกหรือไม่เวลาใด ควรถอยทัพหรือควรรุกในเวลาใด¹ งานมงคลต้องทำพิธีเวลาใดจึงจะมีความเจริญ ต้องส่งตัวคู่รักในเวลาที่กำหนดเพื่อให้ปรองดอง ไม่หย่าร้าง หรือถ้าคู่รักจะหย่าร้างก็ต้องดูว่าควรหย่าในเวลาที่ดีไว้จะไม่กลับมารักกันอีก หรือต้องเก็บทรัพย์วันนั้นเท่านั้น จึงจะอยู่ถาวร ถ้าต้องการจะลงทุน ต้องทำวันนั้นเท่านั้น ทรัพย์จึงจะเพิ่ม การดูฤกษ์ทำให้เป็นที่รักที่ชอบใจหรือทำให้มีสิริ² การพยากรณ์ลักษณะนี้ทำให้ดูเหมือนว่าทุกสิ่งจะดีหรือไม่ดีนั้น ขึ้นอยู่กับช่วงเวลา ซึ่งเราก็สามารถรู้ได้ล่วงหน้าได้ด้วยการฟังผู้วิชาดูฤกษ์ยาม

จากคำอธิบายเพิ่มเติมในอรรถกถาทำให้ทราบข้อมูลที่สามารถยืนยันได้ว่า วิชาการทำนาย, การพยากรณ์ที่อยู่ในไตรปิฎกวิชาสามารถศึกษา เรียนรู้ได้ จากตำราต่างๆ ที่ได้มีการบันทึกไว้ เช่น ตำรายาอวยวะ ตำรายาลักษณะ ตำรายานิमित ตำรายาหนูกัดผ้า ฯลฯ หรือบางวิชาก็เป็นเพียงการอ้างเอาเท่านั้น และวิชาเหล่านี้เป็นวิชาที่กระทำโดยสมณพราหมณ์บางพวกอีกด้วย ทำให้การพยากรณ์ที่เป็นไตรปิฎกวิชาใน 7 รูปแบบนี้ ไม่มีความน่าเชื่อถือเท่าที่ควร เนื่องจากคำพยากรณ์ที่ได้จากการศึกษาตำราเป็นเพียงการศึกษาความน่าจะเป็นของสิ่งต่างๆ เท่านั้น

เมื่อได้นำความรู้ที่เป็นไตรปิฎกวิชา โดยเลือกเฉพาะที่เป็นการพยากรณ์ การทำนาย มาจัดประเภทเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นแล้ว จำเป็นต้องศึกษาว่าพุทธศาสนามีทำที่ต่อการพยากรณ์ที่เป็นไตรปิฎกวิชาอย่างไร เพื่อให้เข้าใจแนวปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ที่มณีกาย สืบค้นจากรวบรวมเล่มที่ 1 ภาคที่ 1, น. 226 – 227.

² เรื่องเดียวกัน, น. 228 – 229.

2.2.3 ท่าทีของพุทธศาสนามีต่อตรััจฉานวิชา

ในพุทธศาสนาเถรวาท ไม่มีหลักฐานโดยตรงว่ามีทัศนะต่อการพยากรณ์ที่จัดเป็น ตรััจฉานวิชาอย่างไร มีเพียงการกล่าวถึงทัศนะที่มีต่อตรััจฉานวิชาเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องศึกษา ทัศนะที่พุทธศาสนามีต่อตรััจฉานวิชา เพื่อความเข้าใจการพยากรณ์ในฐานะที่เป็นตรััจฉานวิชานั้นเอง

พุทธศาสนากล่าวเรื่องการบริโภคว่า วิธีการแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยในการบริโภค ด้วยการหลอกลวง พุดเลียบเคียง ด้วยความเป็นหมอดู ด้วยความเป็นผู้ใคร่ให้ปรากฏ ด้วยความพูดเหลวไหล ด้วยความประจบเขา ด้วยการขอมาก ด้วยวิชาดูพื้นที่ ด้วยตรััจฉานวิชา ด้วยวิชาทำนายอวยะ ด้วยวิชาดูฤกษ์ยาม ด้วยการเป็นพุด ด้วยการเดินรับใช้ เป็นต้น เรียกว่า การบริโภคปัจจัยอันมีโทษ¹ แต่การได้มาด้วยการไม่หลอกลวง ด้วยการไม่พุดเลียบเคียง ไม่ใช่ด้วยความเป็นผู้ใคร่ให้ปรากฏ ไม่ใช่ด้วยความพูดเหลวไหล ไม่ใช่ด้วยความประจบเขา ไม่ใช่ด้วยการขอมาก ไม่ใช่ด้วยวิชาดูพื้นที่ ไม่ใช่ด้วยตรััจฉานวิชา ไม่ใช่ด้วยวิชาทำนายอวยะ ไม่ใช่ด้วยวิชาดูฤกษ์ยาม เป็นต้น ถือเป็นการบริโภคปัจจัยที่ไม่มีโทษ² สามารถสรุปได้ว่า พุทธศาสนา มองว่าการแสวงหาปัจจัยเพื่อการบริโภคด้วยตรััจฉานวิชา เป็นปัจจัยที่มีโทษ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการคัดค้านการประกอบตรััจฉานวิชาเลียงชีพ

สิ่งสนับสนุนว่าพุทธศาสนาไม่สนับสนุนให้ประกอบตรััจฉานวิชาเลียงชีพ คือการที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตรััจฉานวิชา อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตรััจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือทายอวยะ ทายนิमित ทายอุปบาท . . .”³ และพระพุทธองค์ยังตรัสย้ำอีกว่า “ภิกษุ เว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตรััจฉานวิชา เช่นอย่าง ที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตรััจฉานวิชาเห็นปานนี้

¹ มหาหมกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย จุฬนิทเทส เล่ม ที่ 6, น. 555 – 556.

² เรื่องเดียวกัน, น. 556 – 557.

³ มหาหมกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 1, น. 11 – 15.

คือทนายอัยยะ ทนายนิมิต ทนายอุปบาท . . .”¹ นั่นคือพระพุทธองค์ทรงยืนยันว่าพระองค์และภิกษุสาวกเว้นขาดจากติรัจฉานวิชา ต่างจากสมณพราหมณ์พวกอื่นที่เลี้ยงชีพด้วยติรัจฉานวิชา

แม้ว่าพระพุทธองค์จะทรงยืนยันว่าพระองค์และภิกษุจะเว้นขาดจากติรัจฉานวิชา แต่ก็ยังมีภิกษุบางกลุ่มที่ฝ่าฝืน คือภิกษุ จัฬพัคคีย์ได้เรียนติรัจฉานวิชา เหล่าภิกษุจึงกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทราบ พระพุทธองค์ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนติรัจฉานวิชา รูปใดเรียน ต้องอาบัติทุกกฏ”² ต่อมาภิกษุจัฬพัคคีย์ได้สอนติรัจฉานวิชา ทำให้ชาวบ้านติเตียนว่าเหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนี้ พระพุทธเจ้า ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอนติรัจฉานวิชา รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ”³

ภิกษุณีจัฬพัคคีย์ก็เช่นกัน ได้เรียนติรัจฉานวิชา คนทั้งหลายพากันติเตียนว่า เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม ภิกษุณีด้วยกันเองก็ติเตียน และเมื่อพระพุทธเจ้าทราบข่าวจึงทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายและทรงติเตียนว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีจัฬพัคคีย์จึงได้พากันเรียนติรัจฉานวิชาเล่า
การกระทำของพวกนางนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่
เลื่อมใส. . . ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดง
อย่างนี้ ว่าดังนี้ อนึ่ง ภิกษุณีใด เรียนติรัจฉานวิชา เป็นปาจิตติย⁴

แม้พระพุทธองค์จะทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุณี เรียนติรัจฉานวิชา แต่ภิกษุณีจัฬพัคคีย์ก็ยังไปสอนติรัจฉานวิชา คนทั้งหลายพากันติเตียนว่า เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคคาม ภิกษุณีกลุ่มอื่นก็ติเตียน เมื่อพระพุทธเจ้าได้สอบถามข้อเท็จจริงจนทรงรู้ชัดแล้ว จึงทรงติเตียนว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ไฉนภิกษุณีจัฬพัคคีย์จึงได้พากันสอนติรัจฉานวิชาเล่า การ
กระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ...
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่า

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ที่มณีกาย สิลขันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 1, น. 315 – 319.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 จุลวรรค ทุติยภาค และอรรถกถา , พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 66.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁴ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก เล่มที่ 3 ภิกษุณีวิภังค์ และอรรถกถา , พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 344 – 345.

ดังนี้ หนึ่ง ภิกษุณีใด สอนติรัจฉานวิชา เป็นปาจิตตีย์¹

จากการบัญญัติสิกขาบท สรุปได้ว่าติรัจฉานวิชา นอกจากพระพุทธองค์ทรงวินชาดแล้วยังเป็นเรื่องต้องห้ามของภิกษุและภิกษุณี คือห้ามเรียนและสอนอย่างเด็ดขาด เนื่องจากจะต้องอาบัติ นอกจากนี้ในสิกขาบทวิภังค์ยังอธิบายว่า ติรัจฉานวิชา ได้แก่ ศิลปวิทยาการนอกพระศาสนาชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ก่อปรด้วยประโยชน์² ซึ่งทำให้สรุปทัศนะของพระพุทธศาสนาต่อติรัจฉานวิชาได้ว่า ติรัจฉานวิชาคือศิลปวิทยาการนอกพระพุทธศาสนา ที่ไม่มีประโยชน์ หากประกอบติรัจฉานวิชาเพื่อแสวงหาปัจจัยในการเลี้ยงชีพ ย่อมได้ชื่อว่าผู้นั้นบริโภคปัจจัยอันมิโทษ เพราะฉะนั้นพระพุทธองค์และภิกษุจึงวินชาดจากติรัจฉานวิชา หากมีภิกษุหรือภิกษุณีฝ่าฝืนย่อมมีความผิดตามสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ ทั้งยังเป็นเครื่องขัดขวางพระนิพพานอีกด้วย

เมื่อพระพุทธองค์ทรงจัดให้การพยากรณ์เป็นส่วนหนึ่งในติรัจฉานวิชา ที่จัดเป็นวิทยาการนอกพระพุทธศาสนา ดังนั้นทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อการพยากรณ์ในฐานะที่เป็นติรัจฉานวิชาจึงเหมือนกับทัศนะของพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อติรัจฉานวิชาทุกประการ คือเป็นวิทยาการนอกพระพุทธศาสนาที่ไม่มีประโยชน์ หากใช้เลี้ยงชีพ ปัจจัยที่ได้มาจัดเป็นปัจจัยที่มีโทษ และหากภิกษุหรือภิกษุณีฝ่าฝืน เท่ากับมีความผิดตามสิกขาบท และไม่สามารถทำให้เข้าถึงมรรคผลนิพพานได้นั่นเอง

ในประเด็นว่าติรัจฉานวิชาเป็นเครื่องขวางมรรค ผล นิพพาน อรรถกถาก็มีมติยืนยันว่าติรัจฉานวิชา "ไม่ใช่ธรรมที่เป็นเหตุให้ออกไปจากทุกข์"³ และเมื่อพิจารณาพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับติรัจฉานวิชา พบว่ามติของอรรถกถาสอดคล้องกับพุทธพจน์ของพระพุทธองค์ เพราะการที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าพระองค์ ภิกษุ และภิกษุณีวินชาดจากการเลี้ยงชีพด้วยติรัจฉานวิชาและได้ทรงบัญญัติสิกขาบทห้าม ก็เพราะวิชาความรู้เหล่านี้ไม่ใช่ธรรมที่เป็นเหตุให้ออกไปจากทุกข์ เมื่อเรียนหรือปฏิบัติจะทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นงมงาย หมกมุ่นกับเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นภิกษุและภิกษุณี คือการปฏิบัติตนเพื่อความพ้นทุกข์ตามเป้าหมายของพุทธศาสนา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าติรัจฉานวิชาเป็นเครื่องขวางไม่ให้เข้าถึง มรรค ผล นิพพาน

¹ มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก เล่มที่ 3 ภิกษุณีวิภังค์ และอรรถกถา, น. 347 – 348.

² เรื่องเดียวกัน, น. 345.

³ มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 1, น. 218.

2.2.4 การพยากรณ์ที่เป็นการทำนายที่ไม่เป็นไตร่จณานวิชา

ได้กล่าวไปในหัวข้อที่ผ่านมาแล้วว่าพระพุทธองค์จัดให้การพยากรณ์ที่เป็นการทำนาย เช่น การทำนายฝัน ทำนายอวยะ เป็นไตร่จณานวิชา แต่ก็ยังมีการพยากรณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเป็นการทำนายฝันและเป็นการทำนายถึงแนวโน้มที่จะเกิดในอนาคตที่พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้ทำนายแต่ไม่จัดว่าเป็นไตร่จณานวิชา เหตุผลที่ทำให้การทำนายในลักษณะนี้ไม่จัดว่าเป็นไตร่จณานวิชาคืออะไร จะได้พิจารณากันต่อไป

2.2.4.1 การทำนายจากพระพุทธองค์

การทำนายที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการทำนายที่จัดเป็นไตร่จณานวิชา แต่เป็นการทำนายที่พระพุทธองค์ตรัสด้วยพระองค์เองมีปรากฏอยู่ในหลายพระสูตร เช่น ใน ตติยอนาคตสูตร พระพุทธองค์ทรงเตือนว่าในอนาคตภิกษุทั้งหลายจะไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา ซึ่งจะก่อให้เกิดภัยต่างๆ ที่จะเกิดในอนาคต 5 ประการ ดังต่อไปนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคต 5 ประการนี้ ยังไม่บังเกิดในปัจจุบัน แต่จะบังเกิดในกาลต่อไป ภัยเหล่านั้น เธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะครั้นแล้ว พึงพยายามเพื่อละภัยเหล่านั้น ภัยในอนาคต 5 ประการเป็นไฉน คือในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา จักให้อุปสมบทกุลบุตรเหล่านี้ จักไม่สามารถแนะนำแม้กุลบุตรเหล่านั้นในอริศีล อริจิต อริปัญญา ... เพราะเหตุดังนี้แล การลบล้างวินัยย่อมมีเพราะการลบล้างธรรม การลบล้างธรรมย่อมมีเพราะการลบล้างวินัย ฯลฯ อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลาย จักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา จักให้นิสัยแก่กุลบุตรเหล่านี้ จักไม่สามารถแนะนำแม้กุลบุตรเหล่านั้นในอริศีล อริจิต อริปัญญา ฯลฯ อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อแสดง อภิธรรมกถา เวทลลกถา หยั่งลงสู่ธรรมที่ผิด ก็จักไม่รู้สีก ฯลฯ อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา พระสูตรต่างๆ ที่ที่เถาคตได้ภาสิตไว้ เป็นสูตรลึกซึ้งมีอรรถลึกซึ้งเป็นโลกุตระ

ประกอบด้วย สุนทรธรรม เมื่อพระสูตรเหล่านั้น อันบุคคลแสดงอยู่ก็จักไม่ฟัง ด้วยดี จักไม่เงี่ยโสตลงสดับ จักไม่ตั้งใจเพื่อรู้ จักไม่ใส่ใจในธรรมเหล่านั้นว่าควร ศึกษาเล่าเรียน ฯลฯ อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา เมื่อไม่อบรมกาย ไม่อบรมศีล ไม่ อบรมจิต ไม่อบรมปัญญา ภิกษุผู้เถระก็จักเป็นผู้มักมาก มีความประพฤติด้อย หย่อน เป็นหัวหน้าในความล่องละเมิด ทอดธุระในความสงัด จักไม่ปรารภความ เพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลुธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ ยัง ไม่ได้ทำให้แจ้ง ฯลฯ¹

พระพุทธองค์ยังตรัสถึงภัยอีก 5 ประการที่จะเกิดขึ้นใน จตุตถอนาคตสูตร ทรงเตือน ว่าต่อไปในอนาคตเบื้องหน้าภิกษุจะสะสม แสงหา ในสิ่งที่ขัดกับพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้ รวมทั้ง เข้าไปคลุกคลีกับหมู่ชนหรือบุคคลที่ไม่ควรคลุกคลี ดังต่อไปนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภัยในอนาคต 5 ประการนี้ ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จัก บังเกิดในกาลต่อไป ภัยเหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึง พยายามเพื่อละภัยเหล่านั้น 5 ประการเป็นไฉน คือในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจัก เป็นผู้ชอบจีวรดีงาม เมื่อชอบจีวรดีงามก็จักละความเป็นผู้ถือธงผ้าบังสุกุลเป็น วัตร ฯลฯ อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้ชอบบิณฑบาตที่ดี งาม เมื่อชอบบิณฑบาตที่ดีงาม ก็จักละความเป็นผู้ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ฯลฯ อีกประการหนึ่ง ในอนาคต ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้ชอบเสนาสนะดีงาม เมื่อ ชอบเสนาสนะดีงาม ก็จักละความเป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ละเสนาสนะอัน สดคือป่าและป่าช้า ฯลฯ อีกประการหนึ่ง ในอนาคตภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้อยู่ คลุกคลีด้วยภิกษุณี นางสิกขมานาและสมณทูตเทศ เมื่อมีการคลุกคลีด้วย ภิกษุณี นางสิกขมานา และสมณทูตเทศ พึงหวังข้อนี้ได้ว่าเธอเหล่านั้นจักเป็นผู้ไม่ ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ จักต้องอาบัติเศร้าหมองบางอย่าง หรือจักบอกคิน ลึกหาเวียนมาเพื่อเป็นคฤหัสถ์ ฯลฯ อีกประการหนึ่ง ในอนาคตภิกษุทั้งหลายจัก เป็นผู้คลุกคลีด้วยอารามิกบุรุษ และสมณทูตเทศ เมื่อมีการคลุกคลีด้วยอารามิก บุรุษและสมณทูตเทศพึงหวังข้อนี้ได้ว่า เธอเหล่านั้นจักเป็นผู้ประกอบการบริโภค

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล อังคุตตรนิกาย ปัญจก - ฉกกนิบาต เล่มที่ 3, น. 193 – 196.

ของที่สะสมไว้มีประการต่างๆ จักกระทำนิมิตแม้อย่างหยาบที่แผ่นดินบ้าง ที่
ปลายของเขี้ยวบ้าง ฯลฯ¹

พระพุทธองค์ยังได้ทรงทำนายฝันด้วย เช่น เมื่อครั้งที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ก่อนจะตรัสรู้
เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงมีมหาสุบิน 5 ประการ ในสุบินสูตร ซึ่งได้ทรงทำนายมหาสุบินว่า
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แผ่นดินใหญ่นี้ เป็นที่นอนใหญ่ของตถาคต
อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่
ขุนเขาหิมวันต์เป็นขนย มือซ้ายหย่อนลงในสมุทรด้านทิศบูรพา มือขวาหย่อน
ลงในสมุทรด้านทิศประจิม เท้าทั้งสองหย่อนลงในสมุทรด้านทิศทักษิณนี้เป็น
มหาสุบินข้อที่ 1 ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบว่า ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
ได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณที่ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ข้อที่ห้าคาได้ขึ้นจากนากี
ของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ฯลฯ จดท้องฟ้าตั้งอยู่ นี่เป็นมหาสุบินข้อที่ 2
ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบว่า ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะได้ตรัสรู้
อริยมรรคมีองค์ 8 แล้วประกาศด้วยดี ตลอดถึงเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ข้อที่
หมู่นอนมีสีขาว ศีรษะดำ ได้ไต่ขึ้นจากเท้าของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
 ฯลฯ ปกปิดตลอดถึงขานุมณฑล นี่เป็นมหาสุบินข้อที่ 3 ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้
ทราบว่า คฤหัสถ์ผู้รุ่มร่ามจำนวนมากได้ถึงตถาคตเป็นสรณะตลอดชีวิต
ข้อที่นกสี่เหล่ามีสีต่างๆ กัน บินมาจากทิศทั้งสี่ ตกลงแทบเท้าของตถาคต
อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ฯลฯ แล้วกลับกลายเป็นสีขาวทุกตัว นี่เป็นมหาสุบินข้อที่
4 ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบว่า วรรณะทั้งสี่เหล่านี้นี้ คือกษัตริย์ พราหมณ์
แพศย์ ศูทร ออกบวชในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ก็ทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติอัน
ยอดเยี่ยม ข้อที่ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ฯลฯ เดินไปมาบนภูเขาคุถลูก
ใหญ่ (แต่) ไม่แปดเปื้อนคุณนี้เป็นมหาสุบินข้อที่ 5 ปรากฏเพื่อเป็นนิมิตให้ทราบ
ว่า ตถาคตได้จี้วร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร แล้วไม่ลุ่ม
หลง ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน มีปกติเห็นโทษ มีปัญญาเปลื้องตนออกบริโศก²
ผู้วิจัยได้แสดงข้อมูลที่มีลักษณะเหมือนกับศาสตร์แห่งการทำนายอื่นๆ เช่น ทำนาย

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล อังคุตตรนิกาย ปัญจก - ฉักกนิบาต
เล่มที่ 3, น. 198 – 199.

² เรื่องเดียวกัน, น. 432 – 433.

อนาคต ทำนายฝัน แต่การทำนายเหล่านี้พระพุทธรองค์ไม่จัดว่าเป็นไตร่จ্ঞานวิชา ทั้งยังทรงเป็นผู้ให้คำทำนายด้วยพระองค์เอง เพราะเหตุใดการทำนายอนาคตและการทำนายฝันของพระพุทธรองค์ดังที่ได้แสดงไว้จึงไม่เป็นไตร่จ্ঞานวิชา จะได้อภิปรายในหัวข้อต่อไป

2.2.4.2 เหตุผลที่การทำนายไม่เป็นไตร่จ্ঞานวิชา

เมื่อพิจารณาข้อมูลของการทำนายที่ถูกจัดให้เป็นไตร่จ্ঞานวิชา พบว่าวิชาว่าด้วยการทำนายไม่ใช่ธรรมที่เป็นเหตุให้ออกไปจากทุกข์ อีกทั้งวิชาความรู้เหล่านี้ยังเป็นเพียงการคาดคะเน เมื่อเรียนหรือปฏิบัติจะทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นมั่งมายนั่นเอง หมกมุ่นกับเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นภิกษุและภิกษุณี คือการปฏิบัติตนเพื่อความพ้นทุกข์ตามเป้าหมายของพุทธศาสนา แต่เมื่อศึกษาการทำนายอนาคตและการทำนายฝันของพระพุทธรองค์ พบว่าวัตถุประสงค์ที่ทรงทำนายนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของศาสนา เมื่อพิจารณาข้อความที่ปรากฏใน ตติยอนาคตสูตร และ จตุตถอนาคตสูตร ในหัวข้อ 2.2.4.1 ที่ตรัสว่า "ภัยในอนาคต 5 ประการนี้แล ซึ่งยังไม่บังเกิดในบัดนี้ แต่จะบังเกิดในกาลต่อไป ภัยเหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภัยเหล่านั้น " แสดงให้เห็นถึงความห่วงใยในอนาคตของพระศาสนา เพราะพระสูตรทั้งสองมีเนื้อหาเกี่ยวกับการละเลยพระธรรมและล่วงละเมิดพระวินัย ซึ่งพระพุทธรองค์ทรงทำนายด้วยมุ่งหวังให้ภิกษุทั้งหลายพึงสังวรทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อช่วยกันดำรงพระศาสนาด้วยการรักษาพระธรรมวินัย และเมื่อภิกษุประพฤติตนตามธรรมวินัยการประพฤติปฏิบัติธรรมย่อมเกิดผล หากภิกษุไม่สังวรในธรรมวินัยการปฏิบัติธรรมย่อมไม่เกิดผล ดังที่อรรถกถาตติยอนาคตสูตรแสดงความเห็นว่า

บทว่า ธมฺมสนฺโทสา วินยสนฺโทโส ได้แก่ การเสียวินัยย่อมมีเพราะเสียธรรม ถ้ามว่า ก็เมื่อธรรมเสีย วินัยชื่อว่า เสียอย่างไร ตอบว่าเมื่อธรรมคือสมถวิปัสสนาไม่ตั้งต้อง วินัย 5 อย่างก็ไม่มี เมื่อธรรมเสียอย่างนี้วินัยก็ชื่อว่าเสีย ส่วนสำหรับภิกษุผู้ทุศีล ชื่อว่าสังวรวินัยไม่มี เมื่อสังวรวินัยนั้นไม่มี สมถะและวิปัสสนา ก็ไม่ตั้งต้อง การเสียธรรมแม้เพราะเสียวินัยก็พึงทราบโดยนัยอย่างนี้¹

แม้จะเป็นการทำนายเพื่อป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ก็ไม่ใช่การทำนายที่มุ่งหวังให้ภิกษุคิดถึงอนาคตที่ยังไม่มาถึง แต่เป็นการทำนายที่ทรงสอนให้ภิกษุระมัดระวังการกระทำในปัจจุบันขณะเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภัยเหล่านั้นขึ้น ดังพระดำรัสในหัวข้อ 2.2.4.1 ที่ว่า "ภัย

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล อังคุตตรนิกาย ปัญจก - ฉักกนิบาต เล่มที่ 3, น.196.

เหล่านั้นอันเธอทั้งหลายพึงรู้ไว้เฉพาะ ครั้นแล้วพึงพยายามเพื่อละภัยเหล่านั้น ” ซึ่งการสังวรในธรรมวินัยก็เป็นการปฏิบัติตามกิจที่ควรทำของภิกษุ ซึ่งสามารถนำไปสู่ความพ้นทุกข์ตามเป้าหมายของพุทธศาสนาได้ ด้วยเหตุนี้การทำนายนี้จึงไม่จัดเป็นตริจ্ঞานวิชา

ส่วนการทำนายฝันที่พระพุทธร่องค์ทรงทำนายมหาสุบิน 5 ประการตั้งแต่ช่วงที่ยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์ยังมีได้ตรัสรู้ สำหรับเรื่องนี้อรรถกถาสุบินสูตรกล่าวว่า มหาสุบิน 5 ประการนี้ เป็นความฝันด้วยเหตุของบุรพนิมิต ซึ่งเป็นบุรพนิมิตของประโยชน์หรือของความพินาศที่ประสงค์จะเกิดด้วยอำนาจของบุญและบาป อรรถกถายังกล่าวอีกว่าความฝันนี้เกิดในเวลารাত্রีระหว่างของวันขึ้น 14 ค่ำ โดยผู้พระองค์ว่าพรุ่งนี้เราจักเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งความฝันตอนใกล้รุ่ง เมื่ออาหารที่กินดื่ม และเคี้ยวย่อยดีแล้ว โอิชะอยู่ตามที่ในร่างกาย พออรุณขึ้นความฝันย่อมจริง ต่างจากความฝันในเวลาอื่นๆ และมหาสุบิน 5 นี้ พระสัพพัญญูโพธิสัตว์พระองค์เดียวเท่านั้นย่อมฝัน ส่วนโลกิยมหาชน มหาราชทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิทั้งหลาย อัครสาวกทั้งหลาย พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายจะไม่ฝันถึงมหาสุบิน 5 นี้¹ เมื่อถือตามคำอธิบายแห่งอรรถกถาว่ามหาสุบินนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะกับพระสัพพัญญูโพธิสัตว์ เกิดจากบุรพนิมิตที่เป็นอำนาจบุญของพระโพธิสัตว์และเกิดในช่วงใกล้รุ่งที่ถือว่าเป็นนิมิตที่ย่อมเป็นจริง นับว่าการเกิดมหาสุบินและการทำนายมหาสุบิน 5 นี้เป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ เพราะมหาสุบินจะเกิดได้เฉพาะกับพระสัพพัญญูโพธิสัตว์เท่านั้นและนิมิตของพระโพธิสัตว์นี้เองที่แสดงถึงประโยชน์ยิ่งใหญ่ที่กำลังจะมาถึง นั่นคือการเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ตรัสรู้และประกาศพระธรรมให้แพร่หลายด้วยดี ทรงดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัจจัย 4 เท่าที่จำเป็น และผู้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยไม่ว่าวรรณะใดก็ทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติหลุดพ้นจากทุกข์ได้ จึงสรุปได้ว่าความฝันและการทำนายฝันนี้เกิดขึ้นและเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ในการที่จะได้มีโอกาสประพฤติปฏิบัติตนเพื่อความพ้นทุกข์ ดังนั้นจึงไม่ถือว่าการทำนายฝันนี้เป็นตริจ্ঞานวิชา

กล่าวโดยสรุปว่าทั้งการทำนายอนาคตในตติยอนาคตสูตร จตุตถอนาคตสูตร และการทำนายฝันในสุบินสูตรไม่เป็นตริจ্ঞานวิชาเพราะเป็นการทำนายที่เป็นประโยชน์เป็นไปเพื่อการประพฤติตนตามเป้าหมายของพระพุทธศาสนาคือเพื่อความพ้นทุกข์ ไม่ได้เป็นการทำนายที่ไม่เป็นประโยชน์ หรือขัดขวางไม่ให้ประพฤติธรรมเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล อังคุตตรนิกาย ปัญจก - ฉักกนิบาต เล่มที่ 3, น. 433 – 436.

2.3 การพยากรณ์ในฐานะที่เป็นการตอบคำถาม

ตลอดพระชนม์ชีพขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ตอบปัญหาธรรมต่างๆ เพื่อคลายความสงสัย ทั้งแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือแม้แต่บุคคลภายนอก ศาสนาที่ต้องการได้วาทะกับพระองค์ ซึ่งการถาม – ตอบปัญหาของพระพุทธองค์นั้นทรงตอบปัญหาได้อย่างแจ่มชัด แต่สำหรับปัญหาบางประการพระองค์ทรงเลือกที่จะไม่ตอบ เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดแก่ชีวิต

2.3.1 ปัญหาที่พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์

ในการตอบคำถามเพื่อแก้ไขข้อสงสัยของพระพุทธองค์ จะทรงตอบปัญหาได้ชัดเจนเป็นที่ยินดี พอใจแก่ผู้ถามเป็นอย่างยิ่ง เป็นผลให้ผู้ที่ตั้งข้อสงสัยเมื่อได้ฟังคำตอบของพระองค์แล้ว จะต้องขอถึงซึ่งพระรัตนตรัยเป็นสรณะ หรือในบางรายก็ได้บรรลุธรรมขั้นใดขั้นหนึ่งก็มี ตัวอย่างของการตอบปัญหาของพระพุทธองค์ เช่น กาปतिकมาณพ ทูลถามพระพุทธองค์เรื่องวิธีการรักษาสัจจะ การรู้ตามสัจจะ ปฏิบัติอย่างไรจึงบรรลุสัจจะ และธรรมที่เป็นเครื่องหนุนให้บรรลุสัจจะ พระพุทธองค์ทรงตอบ โดยมีใจความสำคัญว่า ถ้าบุรุษมีความชอบใจ มีการฟังตามกัน มีความตรึกตามอาการ ทนต่อการเพ่งด้วยทวิญญู เช่นนี้เรียกว่าเป็นการตามรักษาสัจจะ การปฏิบัติเพื่อปราศจากความโลภ ความประทุษร้าย และความหลง คือ ข้อปฏิบัติเพื่อตรัสรู้สัจจะ ส่วนการบรรลุสัจจะ คือ การเจริญ การทำให้มากซึ่ง หลักธรรมที่เป็นเครื่องหนุน อันได้แก่ ความเพียร ปัญญาเครื่องพิจารณาความอุตสาหะ ฉันทะ ธรรมที่ควรแก่การเพ่ง ปัญญาเครื่องใคร่ครวญเนื้อความ การทรงจำธรรม การฟังธรรม การเจียไสตะ การเข้าไปนั่งใกล้ การเข้าไปหา และศรัทธา ซึ่งธรรมเหล่านี้เป็นธรรมเครื่องหนุนการบรรลุสัจจะ การทำให้มากจะช่วยให้บรรลุสัจจะได้ เมื่อพระพุทธองค์ตอบปัญหาแล้ว กาปतिकมาณพมีความชอบใจ ที่ทรงตอบปัญหาได้อย่างแจ่มแจ้ง เกิดความเคารพเลื่อมใสในสมณะ จึง แสดงตนเป็นอุบาสก ขอถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะตลอดชีวิต¹

การตอบปัญหาของพระพุทธองค์มีเป็นจำนวนมาก และด้วยเหตุที่ทรงเป็นครูของสัตว์ทั้งปวง ในการตอบปัญหาจึงทรงมีวิธีตอบที่หลากหลายเพื่อให้ผู้ถามได้รับประโยชน์มากที่สุด

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เล่มที่ 2 ภาคที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2541), น. 349 – 357.

2.3.1.1 วิธีการตอบปัญหาของพระพุทธองค์

เมื่อมีการถาม – ตอบปัญหา พระพุทธองค์ย่อมมีวิธีการตอบปัญหาที่แตกต่างกันไป ในแต่ละกรณี ซึ่งพระองค์ได้ตรัสวิธีการตอบคำถามไว้ในปัญหาสูตร ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปัญหาพยากรณ์ (การกล่าวแก้ปัญหา) 4 อย่างนี้ ปัญหาพยากรณ์ 4 คืออะไรบ้าง คือปัญหาเป็นเอกังสพยากรณ์ยะ (ต้องแก้โดยส่วนเดียว) 1 ปัญหาเป็นวิรัชชพยากรณ์ยะ (ต้องจำแนกแก้) 1 ปัญหาเป็นปฏิปุจฉาพยากรณ์ยะ (ต้องย้อนถามแล้วจึงแก้) 1 ปัญหาเป็นรูปนียะ (ต้องดแก้) 1 ภิกษุทั้งหลาย นี่แลปัญหาพยากรณ์ 4 อย่าง . . .¹

จากพระสูตรนี้ ทำให้ทราบว่าวิธีการตอบปัญหาของพระพุทธองค์ มี 4 ประการ คือ

1. เอกังสพยากรณ์ คือปัญหาที่ต้องแก้โดยส่วนเดียว มีคำตอบเพียงแง่เดียวที่ต้องตอบ เช่น ในมงคลสูตร เทวดาองค์หนึ่งเข้าไปทูลถามพระพุทธเจ้าเรื่องมงคลอันสูงสุด ว่ามีอะไรบ้าง พระองค์ได้ตรัสตอบว่า “การไม่คบคนพาล 1 การคบบัณฑิต 1 การบูชาบุคคลที่ควรบูชา 1 นี้เป็นอุดมมงคล. . .”² เป็นต้น รวมทั้งหมด 38 ประการ

2. วิรัชชพยากรณ์ คือปัญหาที่ต้องจำแนกแล้วจึงจะตอบได้ เนื่องจากมีแง่มุมบางประการที่ต้องชี้แจง หากตอบอย่างตรงไปตรงมาแบบวิธีแรกอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ จึงต้องจำแนกตอบไปที่ละประเด็น เช่น อภัยราชกุมารทูลถามปัญหาพระพุทธเจ้า ตามที่ นิครนถ์นาฏบุตรยุยงให้มาทูลถามเพื่อให้พระพุทธเจ้าจนด้วยถ้อยคำว่า พระองค์จะพึงตรัสพระวาจา อันไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจของคนอื่นบ้างหรือไม่ ตรัสตอบว่า “ดูก่อนราชกุมารในปัญหาข้อนี้จะวิสันหาโดยส่วนเดียวมิได้” จากนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงแยกแยะตรัสตอบทีละประเด็น คือพระองค์ตรัสแต่คำพูดที่จริงและเป็นประโยชน์ แม้คำพูดที่จริงนั้นอาจไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้ฟัง หากทรงพิจารณาแล้วว่า จะมีประโยชน์ต่อมรรคผลนิพพานของผู้ฟัง จะทรงเลือกตรัสในเวลาและสถานที่ที่เหมาะสม หาก

¹ มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต เล่มที่ 2 , พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2544), น. 159.

² มหาหมกุฎราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย สุตตนิบาต เล่มที่ 1 ภาคที่ 6, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, 2544), น. 124 – 126.

เป็นคำพูดที่ไม่จริงแล้วจะไม่ตรัส เพราะคำพูดไม่จริงไม่มีประโยชน์ต่อการหลุดพ้น แม้จะเป็นที่พอใจของผู้ฟังก็ตาม¹

3. ปฏิบัติพยากรณ์ คือปัญหาที่ตอบโดยการย้อนถามผู้ถาม เพื่อให้เข้าใจประเด็นที่เป็นปัญหาก่อนแล้วจึงตอบ เช่น ในเทววิสุทธิ ความโดยย่อว่า วาเสฏฐะและภารทวาชะ 2 มาณพ กำลังเถียงกันเรื่องทางไปสู่พรหมโลก โดยอ้างคำพูดที่อาจารย์ของแต่ละฝ่ายได้กล่าวไว้เมื่อตกลงกันไม่ได้จึงเข้ามาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อให้พระองค์ทรงตัดสินว่า อาจารย์ของฝ่ายไหนกล่าวถูก ซึ่งพระพุทธองค์ทรงย้อนถามว่าอาจารย์ของพวกเขาเคยเห็นหรือไม่ว่าพรหมอยู่ที่ใด และบูรพาจารย์ของพราหมณ์ผู้จบไตรเพทเคยเห็นหรือไม่ ทั้งวาเสฏฐะและภารทวาชะทูลตอบว่าไม่มีใครเคยเห็น จึงทรงสรุปว่า ถ้าเช่นนั้นคำพูดของผู้ที่กล่าวอ้างว่า “นี่เป็นทางตรงไปสู่พรหมโลก” จึงเป็นคำสอนที่เลื่อนลอยพิสูจน์ไม่ได้ จากนั้นได้ตรัสบอกวิธีไปยังพรหมโลกแก่มาณพทั้งสองคน²

4. อุปนัยปัญหา คือปัญหาที่ต้องงัดเก้ ต้องยับยั้งไว้ก่อน ไม่ตอบ พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีนี้กับปัญหาที่เป็นความเห็นสุดโต่งไปในทางใดทางหนึ่ง และเป็นปัญหาทางอภิปรัชญา วิธีการตอบปัญหาแบบนี้ไม่ทรงตอบนี้จะกล่าวโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อ “ปัญหาที่พระพุทธองค์ไม่ทรงพยากรณ์”

2.3.1.2 เหตุผลที่พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ปัญหา

ในมหาสิหนาทสูตร พระพุทธองค์ตรัสถึงเหตุผลในการตอบปัญหาแทรกไว้ เนื่องจากมีพวกปริพาชกเข้าใจพระองค์ผิดว่า การพยากรณ์ปัญหาของพระองค์ไม่ช่วยให้เกิดผลดีอะไร และถึงแม้จะมีผลดีอยู่บ้างก็ไม่ชื่นชม พระองค์จึงตรัสแก้เคล็ดสสปะว่า

ดูก่อนกัสสปะ ท่านพึงบอกอย่างนี้ว่า พระสมณโคตมบันลือสิหนาท และบันลือในบริษัท ทั้งบันลืออย่างองอาจ เทวดาและมนุษย์ย่อมถามปัญหาพระองค์ พระองค์ถูกถามปัญหาแล้ว ย่อมพยากรณ์แก้เทวดาและมนุษย์เหล่านั้นได้ ยังจิตของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น ให้ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหา เทวดาและมนุษย์เหล่านั้นย่อมสำคัญปัญหาพยากรณ์ว่าอันตนๆ ควรฟัง ครั้นฟังแล้วย่อมเลื่อมใส ครั้นเลื่อมใสแล้ว ย่อมทำอาการของผู้เลื่อมใส ย่อมปฏิบัติเพื่อความ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เล่มที่ 2 ภาคที่ 1, น. 202 – 208.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2541), น. 259 – 274.

เป็นอย่างนั้น ครั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมชื่นชม ดูก่อนกัสสปะ สมัยหนึ่งเราอยู่ที่
ภูเขาคิชฌกูฏ ใกล้กรุงราชคฤห์ เพื่อนพรหมจรรย์ของท่านคนหนึ่งในกรุงรา
ชคฤห์นั้น ชื่อว่านิโครธปริพาชก ได้ถามปัญหาในตบะอันกีดกันกิเลสอย่างยิ่ง
เราถูกถามแล้ว ได้พยากรณ์แก่เขา เมื่อเราพยากรณ์แล้วเขาปลื้มใจเหลือเกิน
เมื่อตรัสจบแล้ว อเจลกัสสปะทูลว่า แม้ตัวเขาพึงธรรมของพระองค์แล้วยังปลื้มใจ
มาก และได้กราบทูลพระพุทธรองค์ ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ
และทูลขอบรรพชาอุปสมบทด้วย¹

จากพระสูตรนี้วิเคราะห์จากพระดำรัสของพระพุทธรองค์ได้ว่า ที่พระองค์ทรงพยากรณ์
ปัญหานั้น เนื่องจากทรงทราบว่าการพยากรณ์ปัญหาของพระองค์จะสามารถทำให้จิตใจของผู้ถาม
เกิดความยินดี และเลื่อมใส ซึ่งอาจมีผลดีต่อผู้ถามด้วย เช่นเดียวกับที่เกิดกับอเจลกัสสปะที่ฟังการ
พยากรณ์ปัญหาของพระพุทธรองค์แล้ว ได้ตัดสินใจขอบวช เป็นต้น ส่วนอีกเหตุผลหนึ่ง ได้ตรัสอย่าง
ตรงไปตรงมาว่า

ทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ นี้แล เรา
พยากรณ์ . . . เพราะข้อนี้ๆ ประกอบด้วยอรรถ ประกอบด้วยธรรม เป็นเบื้องต้น
แห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เป็นไปเพื่อความปล่อยวาง เป็นไป
เพื่อความดับ เป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง เป็นไปเพื่อความตรัสรู้
เป็นไปเพื่อนิพพาน ฉะนั้น เราจึงพยากรณ์²

ซึ่งก็คือการตอบปัญหาที่ชี้ให้ผู้ถามเข้าใจในอริยสัจ 4 โดยที่พระองค์จะทรงชี้ให้เห็น
ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และหนทางที่จะนำไปสู่การดับทุกข์นั่นเอง ซึ่งไม่ว่าจะเป็น
เหตุผลแรก หรือเหตุผลที่สอง แท้จริงแล้วพระพุทธรองค์ทรงมีจุดมุ่งหมายเดียว คือทรงตอบคำถาม
เพื่อชี้ทางแห่งมรรค ผล นิพพาน

¹ มหาหมกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 1
ภาคที่ 2, น. 133 – 134.

² เรื่องเดียวกัน, น. 164.

2.3.2 ปัญหาที่พระพุทธองค์ไม่ทรงพยากรณ์

แม้พระพุทธองค์จะทรงตอบปัญหาที่ผู้คนต่างพากันมาทูลถามเพื่อให้หมดข้อสงสัย แต่มีปัญหาบางประการที่เมื่อมีผู้ทูลถามแล้ว ก็ไม่ทรงตอบ ปัญหาที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์ เรียกว่า “อพยากตปัญหา”

2.3.2.1 ความหมายและคำถามในอพยากตปัญหา

อพยากตปัญหา คือปัญหา “ซึ่งท่านไม่พยากรณ์”¹ มีปรากฏการถามปัญหาประเภทนี้ อยู่หลายแห่งในพระไตรปิฎก เช่น จูฬมอลลิกยสูตร ปุสฺสปาทสูตร และในอพยากตสังยุต เช่น เขมา เถรีสูตร โมคคัลลานสูตร เป็นต้น

ในจูฬมอลลิกยสูตร มอลลิกยบุตรได้เข้าไปทูลถามปัญหา ซึ่งพระพุทธองค์ทรงยืนยัน ว่า “ปัญหานี้เราไม่พยากรณ์” อพยากตปัญหาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทมี 10 ข้อ คือ

1. โลกเที่ยงหรือ
2. โลกไม่เที่ยงหรือ
3. โลกมีที่สุดหรือ
4. โลกไม่มีที่สุดหรือ
5. ชีพกับสรีระเป็นอย่างเดียวกันหรือ
6. ชีพกับสรีระเป็นคนละอย่างกันหรือ
7. สัตว์ตายแล้วเกิดอีกหรือ
8. สัตว์ตายแล้วไม่เกิดอีกหรือ
9. สัตว์ตายแล้วเกิดอีกและไม่เกิดอีกหรือ
10. สัตว์ตายแล้วเกิดอีกก็ไม่ใช่ ไม่เกิดอีกก็ไม่ใช่หรือ²

อีกแห่งที่มีการถามปัญหาลักษณะนี้ คือปฏฐุปาทปริพาชกได้เข้าไปทูลถามปัญหา หลายประการกับพระพุทธเจ้า รวมถึงอพยากตปัญหาด้วย โดยคำถาม คือ โลกเที่ยงนี้แลจริง โลกไม่เที่ยงนี้แลจริง ก็โลกมีที่สุด ฯลฯ โลกไม่มีที่สุด ชีพกับอันนั้นสรีระก็อันนั้น ชีพเป็นอื่นสรีระก็เป็นอื่น ตถาคตเบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมมี ตถาคตเบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่มี ตถาคตเบื้องหน้า

¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, น. 342.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เล่มที่ 2 ภาคที่ 1, น. 304 – 305.

แต่ตายแล้วยังมีบ้างไม่มีบ้าง ตถาคตเบื่องหน้าแต่ตายแล้วมีก็ไม่ใช่ไม่มีก็ไม่ใช่ ซึ่งในตอนท้ายพระพุทธรองค์ตรัสสรุปว่า “แม้ข้อนั้นๆ เราก็ไม่ได้พยากรณ์”¹

เขมาเถรีสูตร ก็ปรากฏการถามอภัยากตปัญหาด้วยเช่นกัน ใจความสำคัญของสูตรนี้คือพระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสถามอภัยากตปัญหาบางข้อกับเขมาเถรี โดยถามว่า สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดหรือไม่ หรือ นรก สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมไม่เกิดหรือไม่ หรือ นรก สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็มิใช่ย่อมไม่เกิดอีกก็มิใช่หรือไม่ และสัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ย่อมไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้หรือไม่ ซึ่งพระเขมาภิภษุณีตอบว่า “ปัญหานี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคเจ้ามิได้ทรงพยากรณ์ ” ต่อมาพระเจ้าปเสนทิโกศลได้เข้าไปทูลถามปัญหาเหล่านี้กับพระพุทธรเจ้าอีกครั้ง เมื่อได้รับคำตอบอย่างเดียวกันจึงตรัสชมเชยว่า คำสอนของพระศาสดากับของพระสาวกนั้นเทียบเคียงกันได้ ไม่ผิดเพี้ยนในสาระสำคัญ²

นอกจากนี้ในโมคคัลลานสูตร วัจจนโคตรปริพาชกได้เข้าไปถามปัญหาที่เป็นอภัยากตปัญหากับพระโมคคัลลანะ ความว่า

ดูก่อนท่านโมคคัลลานะ โลกเที่ยงหรือ. . .โลกไม่เที่ยงหรือ. . .โลกมีที่สุดหรือ. . .โลกไม่มีที่สุดหรือ. . .ชีพก็อันนั้นหรือ. . .ชีพเป็นอื่นสรีระก็เป็นอื่นหรือ. . .สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดหรือไม่ หรือ. . .สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดหรือไม่ หรือ. . .สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มิใช่ย่อมไม่เกิดอีกก็มิใช่หรือไม่ หรือ. . .สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้หรือไม่

ซึ่งพระโมคคัลลานะตอบว่า “ดูก่อนวัจจนะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงพยากรณ์” หลังจากนั้น วัจจนโคตรปริพาชกก็มีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระพุทธรเจ้า จึงได้ทูลถามปัญหาเหล่านี้อีกครั้งและได้รับคำตอบอย่างเดียวกัน จึงกล่าวชมเชยว่าคำสอนของพระศาสดาและพระสาวกเทียบเคียงกันได้ไม่ผิดเพี้ยนในสาระสำคัญ³

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 2, น. 163 – 164.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค เล่มที่ 4 ภาคที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 280 – 287.

³ เรื่องเดียวกัน, น. 306 – 311.

ลักษณะการถามคำถามที่เป็นอัปยาคตปัญหาในที่อื่น ก็ไม่แตกต่างไปจากตัวอย่างที่นำมาแสดงเท่าใดนัก บางแห่งอาจถามถามเพียงบางข้อไม่ครบ 10 ข้อ แต่ทุกแห่งก็ทรงยับยั้งไว้ไม่ทรงพยากรณ์

2.3.2.2 เหตุผลที่พระพุทธองค์ไม่ทรงพยากรณ์ปัญหา

ปัญหาประเภทนี้ ไม่ว่าผู้ถามจะพยายามคาดคะเนอย่างไร พระองค์ก็ไม่ทรงพยากรณ์ ไม่ใช่เพียงพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ไม่ทรงพยากรณ์ เหล่าพระสาวกของพระองค์เมื่อถูกถามปัญหา เช่นนี้ ต่างไม่พยากรณ์ปัญหาเช่นกัน เหตุผลบางประการที่พระพุทธองค์ใช้เมื่อถูกถามปัญหาประเภทนี้ เช่น ในโมคคัลลานสูตรที่วัจจโคตรปริพาชกเข้าไปทูลถามพระองค์ในคำถามที่เคยถามพระโมคคัลลานะแล้ว ในตอนท้ายพระพุทธองค์ได้แสดงเหตุผลประการหนึ่งว่า

ดูก่อนวัจจะ พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นย่อมตามเห็นจักขุว่า นั่นของเรา เราเป็น นั่น นั่นเป็นตัวตนของเรา . . . ย่อมตามเห็น หู ฯลฯ จมูก ฯลฯ ลิ้น ฯลฯ กาย ฯลฯ ใจว่านั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นตัวตนของเรา เพราะเหตุนั้น เมื่อพวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นถูกถามอย่างนั้นแล้ว จึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง ฯลฯ ดูก่อนวัจจะ ส่วนพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมทรงพิจารณาเห็นจักขุว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ย่อมทรงพิจารณาเห็น หู ฯลฯ จมูก ฯลฯ ลิ้น ฯลฯ กาย ฯลฯ ใจว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา เพราะเหตุนี้ เมื่อตถาคตถูกถามอย่างนั้นแล้ว จึงไม่ทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ดี ฯลฯ¹

แสดงให้เห็นว่าคำถามเหล่านี้เกิดจากการที่ผู้ถามยังมีทิฏฐิที่ว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นตัวเป็นตน เป็นของของเรา จึงพยากรณ์ว่าโลกเที่ยงเป็นต้น แต่พระองค์ทรงมองอายตนะทั้ง 6 นี้ว่าไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน จึงไม่ทรงพยากรณ์

คำตอบที่พระองค์ทรงอธิบายถึงสาเหตุที่ไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาประเภทนี้ ได้อย่างชัดเจนตรงประเด็นที่สุด คือได้ทรงให้เหตุผลว่า คำถามเหล่านี้ “ไม่ประกอบด้วยอรรถ ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อความปล่อยวาง ไม่เป็นไปเพื่อความดับ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ ไม่เป็นไปเพื่อความรู้อย่าง ไม่เป็นไป

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค เล่มที่ 4 ภาคที่ 2, น. 310 – 311.

เพื่อความตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน ฉะนั้น เราจึงไม่พยากรณ์”¹

สรุปได้ว่าอภัยกตปัญหานี้ผุดตั้งแต่เริ่มถามเนื่องจากผู้ถามยังตั้งอยู่ในมิจฉาทิฎฐิ พระพุทธองค์จึงทรงเว้นจากการพยากรณ์ แต่โดยรวมแล้วที่ไม่ทรงพยากรณ์ก็เนื่องจากเป็นคำถามที่ไม่มีประโยชน์และไม่เป็นไปเพื่อมรรคผลนิพพาน ปัญหาการตีความเหตุผลที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์ปัญหา สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากวิทยานิพนธ์ของฐานิสรา ประธานราชภัฏวรินทร์ เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอภัยกตปัญหา (ปัญหาที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์)”

2.4 การพยากรณ์ในฐานะที่เป็นการยืนยันด้วยพุทธญาณ

การพยากรณ์ที่เป็นการยืนยันด้วยพุทธญาณคือการยืนยันอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ด้วยพระญาณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การพยากรณ์ประเภทนี้เป็นที่น่าสนใจว่าเป็นการพยากรณ์ที่มีความแม่นยำทุกประการ และการพยากรณ์แต่ละครั้งจะทรงระบุไว้อย่างชัดเจนในทุกเรื่อง ทั้งเหตุการณ์ที่จะเกิดและช่วงเวลาที่จะเกิดเหตุการณ์ ดังนั้นสิ่งที่ควรศึกษาต่อไปคือสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ให้คำพยากรณ์อดีต ปัจจุบัน และอนาคต แก่ใคร ที่ไหน เมื่อไหร่ และอย่างไรบ้าง

2.4.1 การพยากรณ์อดีต

พระพุทธองค์ได้ทรงพยากรณ์เรื่องในอดีตของบุคคลต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก เป็นการพยากรณ์ให้ทราบว่าบุคคลนั้นๆ ได้เคยกระทำความดีไว้ในอดีตชาติ เรื่องที่พระองค์ทรงพยากรณ์นั้นมีทั้งเรื่องดีและไม่ดี ขึ้นอยู่กับการกระทำในอดีตของบุคคลที่ทรงระบุในคำพยากรณ์

2.4.1.1 การพยากรณ์อดีตที่ดี

การพยากรณ์ถึงอดีตที่ดี คือการพยากรณ์เปิดเผยเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาของผู้รับการพยากรณ์ว่าได้เคยทำเรื่องดีๆ อะไรบ้าง พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์เรื่องราวในอดีตที่เป็นเรื่องดีไว้ในหลายโอกาส ดังตัวอย่างต่อไปนี้

¹ มหาหมกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล ที่สมณิกาย สิลขันธวรรค เล่มที่ 1 ภาคที่ 2, น. 164.

ในอรรถกถาธรรมบท กล่าวว่าครั้งหนึ่งเหล่าภิกษุเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าทรงประทานตำแหน่งอัครสาวกโดยการเลือกหน้า ไม่เลือกผู้ที่บวชก่อน เช่น พวกปัญจวัคคีย์ พระพุทธองค์ทรงปฏิเสธแล้วตรัสว่า ทรงเลือกตามความปรารถนาในอดีต แล้วจึงตรัสเล่าเรื่องพระอัญญาโกณฑัญญะว่า

ภิกษุทั้งหลาย แต่กัลป์นี้ไปอีก 91 กัลป์พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่าวิปัสสี เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก ในกาลนั้น ฤๅษี 2 พี่น้อง คือมหากาล จุลกาล ให้หว่านนาข้าวสาลีไว้มากต่อมาวันหนึ่ง จุลกาลไปนาข้าวสาลี ฉีกข้าวสาลีกำลังท้องตันหนึ่งแล้วชิมดู ได้มีรสอร่อยมาก เขาปรารถนาจะถวายสาลีคัพภทานแด่พระสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข. . ได้ขอแรงมือกะมนุษย์เป็นอันมากฉีกข้าวสาลีท้อง ให้เคี้ยวเป็นน้ำนมจนขึ้นปรุงด้วยเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวด ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ในกาลเสร็จจัตถกิจกราบทูลว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญทานอันเลิศของข้าพระองค์นี้ จงเป็นไปเพื่อความแห่งตลอดธรรมอันเลิศก่อนกว่าสาวกทั้งปวง’ พระศาสดาตรัสว่า ‘จงเป็นอย่างนั้นเถิด’ แล้วได้ทรงอนุโมทนา. . .ถึงหน้าข้าวเม่าได้ถวายทานเลิศด้วยข้าวเม่า , ได้ถวายทานอันเนื่องด้วยข้าวกล่ำอย่างเลิศพร้อมกับชาวบ้านทั้งหลาย , หน้าเกี้ยวได้ถวายทานอันเลิศในการเกี้ยว , คราวทำชะเน็ด ได้ถวายทานอันเลิศในการชะเน็ด ในคราวมัดฟ่อนเป็นต้น ก็ได้ถวายทานอันเลิศในการมัดฟ่อน อันเลิศในลอม . . .อันเลิศในฉาง. . .ได้ถวายทานอันเลิศรวม 9 ครั้ง. . .อัญญาโกณฑัญญะปรารถนาเพื่อแห่งตลอดธรรมอันเลิศก่อน (เขา) จึงได้ถวายทานอันเลิศ 9 ครั้ง ในกาลแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี ด้วยประการอย่างนี้แล อนึ่ง แม้ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ ในหงสาวดีนคร ในที่สุดแสนกัลป์แต่ขึ้นไป เขาถวายมหาทานตลอด 7 วันแล้วหมอบลงแทบบาทมูลของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ตั้งปรารถนาเพื่อแห่งตลอดธรรมอันเลิศก่อน (เขา) เหมือนกัน เราได้ให้ผลที่อัญญาโกณฑัญญะนี้ปรารถนาแล้วทีเดียว ด้วยประการฉะนี้ เราหาได้เลือกหน้าให้ไม่¹

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย , 2543), น. 132 – 134.

ในกรณีเดียวกันนั้นเองอรรถกถาจารย์ยังระบุว่า นอกจากจะพระพุทธร่องค์จะตรัสเล่าเรื่องพระอัญญาโกณฑัญญะ เหล่าภิกษุก็ทูลถามถึงกลุ่มของพระยสเถระ 55 คน พวกภททวัคคีย์ เป็นต้น พระพุทธร่องค์จะตรัสเล่าของกลุ่มพระยสก่อนว่า

แม้ชน 55 นั้น ปวารณาพระอรหันต์ในสำนักพระพุทธร่องค์หนึ่ง ทำกรรมที่เป็นบุญไว้มากแล้วภายหลังเมื่อพระพุทธร่องค์ยังไม่อุบัติขึ้น , เป็นสหายกันทำบุญร่วมเป็นพวกกันเที่ยวจัดแจงศพคนไร้ที่ฝัง วันหนึ่ง พวกเขาพบหญิงตายทั้งกลมตกลงว่า ‘จักเผา’ จึงนำไปป่าช้า ในชนเหล่านั้นปักไว้ในป่าช้า 5 คนด้วยสั่งว่า ‘พวกท่านจงเผา’ ที่เหลือเข้าไปบ้าน นายยสเอาหลาวแทงศพนั้น พลิกกลับไปกลับมาเผาอยู่ ได้สุกสุกสุกแล้ว เขาแสดงแก่สหาย . . . ทั้ง 4 คนนั้น ก็ได้สุกสุกสุกในศพนั้น เขา 5 คนไปบ้านบอกแก่สหายที่เหลือ . . . คนทั้งหมดนั้นก็เจริญสุกสุกสุกแล้ว นี่เป็นบุรพกรรมของคน 55 คน มียสกุลบุตรเป็นประมุขนั้น เพราะฉะนั้นแล ความสำคัญในเรื่องอันเกี่ยวด้วยสตรีเป็นดุจป่าช้า จึงเกิดแก่นายยส แลด้วยอุปนิสัยสมบัตินั้น การบรรลุลูกวิเศษจึงเกิดขึ้นแก่พวกเขาทั้งหมด คนเหล่านั้นได้รับผลที่ตนปวารณาแล้วเหมือนกัน ด้วยประการอย่างนี้ หาใช่เราเลือกหน้าให้ไม่¹

พระพุทธร่องค์จะตรัสเล่าเรื่องภททวัคคีย์อีกว่า

ภิกษุทั้งหลาย แม้พวกภททวัคคีย์นั้นก็ปวารณาพระอรหันต์ ในสำนักพระพุทธร่องค์ในปางก่อนแล้วทำบุญ ภายหลังเมื่อพระพุทธร่องค์ยังไม่เสด็จอุบัติขึ้น , เป็นนักร้อง 30 คน ฟังตฤณทิลโฆวาทแล้ว ได้รักษาศีล 5 ตลอดหกหมื่นปี แม้ภททวัคคีย์เหล่านี้ก็ได้ผลที่ตนปวารณาแล้ว ๆ เหมือนกัน ด้วยประการอย่างนี้ หาใช่เราเลือกหน้าให้ภิกษุทั้งหลายไม่²

อีกครั้งหนึ่งที่ทรงพยากรณ์อดีต อรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่าเกิดขึ้นเมื่อคราวที่จิตตคฤหบดี จะเข้ามาสักการะพระองค์พระพุทธร่องค์ที่แก่พระอานนท์ว่า “ในกาลที่จิตตคฤหบดีนั้น มาให้เรา ฝนลูกเห็บแห่งดอกไม้ทิพย์ มีสี 5 สี จักตกโดยถ่องแถวประมาณเพียงเข้าในประเทศ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, น. 134 – 135.

² เรื่องเดียวกัน, น. 315 – 316.

ประมาณ 8 กรีส โดยวิธีนับอย่างของหลวง”¹ พระอานนท์ยังเกิดความสงสัยว่า ไม่ว่าจะไปในที่แห่งใดเหตุใดจิตตคฤหบดี จะได้รับเครื่องบรรณาการเป็นจำนวนมากเสมอไม่เคยขาด ได้ทูลถามข้อสงสัยนี้กับพระศาสดา จึงตรัสเล่าเรื่องของจิตตคฤหบดีในกาลก่อนว่า

อานนท์ จิตตคฤหบดีนี้ เมื่อภินหารอันทำไว้แทบบาทมูลของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระนามว่าปทุมุตตระ ท่องเที่ยวไปในเทวดาและมนุษย์สิ้นแสนกัลป์ ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสป เกิดในสกุลของพรานเนื้อ ถึงความมเจริญแล้ววันหนึ่ง เมื่อฝนตกอยู่ถือหอกไปสู่ป่าเพื่อต้องการจะล่าเนื้อ ตรวจดูหมู่เนื้ออยู่เห็นภิกษุรูปหนึ่งนั่งคลุมศีรษะที่เงื้อมเกิดเองแห่งหนึ่ง จึงคิดว่า ‘พระผู้เป็นเจ้ารูปเดียว จักนั่งทำสมาธิธรรม, เราจักนำอาหารมาเพื่อพระผู้เป็นเจ้านั้น’ ดังนี้แล้วรีบไปสู่เรือน ให้คนปิ้งเนื้อที่ตนนำมาเมื่อวานที่เตาแห่งหนึ่ง ให้หญิงสาวที่เตาแห่งหนึ่ง. . . ใส่ภาชนะลงในตะกร้าถือเดินไป เลือกเก็บดอกไม้ต่างๆ ในระหว่างทางห่อด้วยใบไม้ไปสู่ที่พระเถระ. . . รับบาตรให้เต็มด้วยภัตแล้ววางไว้ในมือของพระเถระ กระทำการบูชาด้วยดอกไม้เหล่านั้น ตั้งความปรารถนาว่า ‘บิณฑบาตอันมีรสนี้ พร้อมด้วยดอกไม้เครื่องบูชา ยังจิตของข้าพเจ้าให้ยินดีฉันใด ขอบรรณาการพันหนึ่ง จงมายังจิตของข้าพเจ้าให้ยินดีในที่ที่ข้าพเจ้าเกิดแล้วๆ ฉันนั้น, และขอฝนดอกไม้มีสี 5 สีจงตก’ เขาบำเพ็ญกุศลจนตลอดชีพแล้ว เกิดในเทวโลก ฝนดอกไม้ทิพย์ตกแล้วโดยถ่องแหว ประมาณเพียงเขา ในที่ที่เขาเกิดแล้ว แม้ในกาลนี้ ฝนดอกไม้ (ทิพย์) ก็ตกในวันที่เขาเกิดแล้ว และเมื่อเขามาในที่นี้ การนำบรรณาการมาและการที่เกวียนเต็มด้วยรัตนะ 7 ประการ ก็เป็นผลแห่งกรรมนั้นแล²

พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์อดีตที่เป็นเหตุให้พระอนุรุทธะได้เป็นเลิศด้านจักขุทิพย์ ดังที่ได้ให้อธิบายไว้ในอรรถกถา อังคุตตรนิกาย เรื่องมีดังนี้

ครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตรนั้นแล กุลบุตรแม่นี้ได้ไปกับมหาชนผู้ไปยังวิหารเพื่อฟังธรรมภายหลังภัตอาหาร . . . พระศาสดาทรงสืบต่อพระธรรมเทศนาตามอนุสนธิแล้ว ทรงสถาปนาภิกษุผู้มีทิพย์จักขุรูปหนึ่งไว้ใน

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, น. 254.

² เรื่องเดียวกัน, น. 256 – 258.

ตำแหน่งเอตทัคคะ ลำดับนั้น กฎุมพีได้มีดำริดังนี้ว่า . . .แม้เราก็พึงเป็นยอดของ
ภิกษุผู้มีจักขุทิพย์ในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้จะอุบัติในอนาคต ดังนี้แล้ว
เกิดความคิดดังนี้ขึ้น เดินเข้าไประหว่างบริษัท ทูลนิมนต์พระผู้มีพระภาคเจ้ากับ
พระภิกษุแสนหนึ่ง เพื่อเสวยวันวันพຸ່ງนี้ ในวันรุ่งขึ้นถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์
มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข คิดว่าเราปรารถนาตำแหน่งใหญ่ จึงทูลนิมนต์ในวันนี้
เพื่อเสวยวันพຸ່ງนี้แล้วทำมหาทานให้เป็นไปถึง 7 วัน โดยทำนองนั้นนั่นแล
ถวายผ้าอย่างดีเยี่ยมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมทั้งบริวารแล้วทำความ
ปรารถนาว่า ‘ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ทำสักการะนี้เพื่อประโยชน์
แก่ทิพยสมบัติหรือมนุษย์สมบัติก็ได้ ก็พระองค์ทรงตั้งภิกษุใดไว้ในตำแหน่ง
เป็นยอดของภิกษุผู้มีทิพยจักขุใน 7 วันที่แล้วมาจากวันนี้ แม้ข้าพระพุทธเจ้าก็
พึงเป็นยอดของภิกษุผู้มีทิพยจักขุเหมือนภิกษุองค์นั้น ในพระศาสนาของ
พระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งในอนาคตกาล ’ ดังนี้แล้ว หมอบลงแทบพระบาทของ
พระศาสดา พระศาสดาทรงตรวญดูในอนาคต ทรงทราบว่าความปรารถนาของ
เขาสำเร็จ จึงตรัสอย่างนี้ว่า ‘ดูก่อนบุรุษผู้เจริญในที่สุดแสนกัปในอนาคต
พระพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม จักอุบัติขึ้น ท่านจักมีชื่อว่าอนุรุทธะเป็นยอดของ
ภิกษุผู้มีทิพยจักขุ ในพระศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้านั้น’¹

จากตัวอย่างของการพยากรณ์ที่คำพยากรณ์ในอดีตแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมในแง่
นี้ อรรถกถาหลายเล่มระบุไว้ชัดเจนว่า พระพุทธองค์ทรงระบุช่วงเวลา สถานที่ การกระทำไว้อย่าง
ละเอียดถี่ถ้วน เช่น แสนกัปที่ผ่านมาพระโกณฑัญญะได้ถวายมหาทานตลอด 7 วันในสมัย
พระพุทธเจ้าปทุมุตตระ และ 91 กัปที่ผ่านมาได้ถวายทานอันเลิศ 9 ครั้งในสมัยพระพุทธเจ้าวิปัสสี
พร้อมทั้งตั้งความปรารถนาจะบรรลุธรรมก่อนคนอื่นตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ทรงระบุ
ช่วงเวลาในการรักษาศีล 5 และความปรารถนาพระอรหัตต์ของภททวัคคีย์ ตลอด 6 หมื่นปี เป็นต้น
นอกจากนี้ในตัวอย่างบางประการยังระบุด้วยว่า บุคคลผู้นั้นเคยได้รับการพยากรณ์จาก
พระพุทธเจ้าในอดีต เช่น เรื่องพระโกณฑัญญะและพระอนุรุทธะ อดีตที่พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์
นี้ มีเรื่องที่ควรสังเกต คือในทุกกรณีผู้ที่ถูกพยากรณ์อดีตจะมีการตั้งความปรารถนาที่จะประสบ
ความสำเร็จในบางอย่าง และเมื่อถึงเวลาที่ระบุไว้ความปรารถนานั้นก็สำเร็จผลตามที่ระบุไว้ในคำ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล อังคุต ตรนิาย เอกนิบาต เล่มที่ 1
ภาคที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 304 – 306.

พยากรณ์ จึงกล่าวได้ว่าเป็นการพยากรณ์อดีตที่เคยกระทำสิ่งที่ดีเป็นผลให้ได้เลยผลที่ดีในปัจจุบัน

2.4.1.2 การพยากรณ์อดีตที่ไม่ดี

นอกจากพระพุทธร่องค์จะทรงพยากรณ์เรื่องดีในอดีตที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเคยกระทำไว้แล้ว ยังทรงพยากรณ์เรื่องไม่ดีที่ผู้คนเคยกระทำไว้อยู่หลายคราวด้วยกัน การพยากรณ์อดีตที่ไม่ดี จะทรงพยากรณ์เพื่อแสดงเหตุของผลที่เกิดในปัจจุบัน เช่นเดียวกับที่ทรงพยากรณ์อดีตที่เป็นเรื่องดี

การพยากรณ์อดีตของบุคคลที่เคยทำไม่ดี ที่น่าสนใจมาก คืออดีตของพระโมคคัลลานะ ในคราวที่พระโมคคัลลานะมรณภาพ กลุ่ม ภิกษุสนทนากันว่า พระมหาโมคคัลลานะมรณภาพไม่สมควรแก่ตน ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจเหตุที่พระโมคคัลลานะต้องเสวยวิบากเช่นนี้ อรรถกถาระบุว่า พระพุทธร่องค์จึงตรัสเล่าอดีตที่เป็นเหตุให้พระโมคคัลลานะต้องถูกทุบตีจนกระดูกแตกละเอียดว่า

ดังได้สดับมา ในอดีตกาล กุลบุตรผู้หนึ่งเป็นชาวเมืองพาราณสีทำกิจต่างๆ มีดำข้าวและหุงต้มเป็นต้นเองทั้งนั้น พรณนิบัติมารดาบิดา ต่อมามารดาบิดาของเขา พุดกะเขาว่า ‘พ่อ เจ้าผู้เดียวเท่านั้นทำงานทั้งในเรือน ทั้งในป่า ย่อมลำบาก , มารดาบิดาจักนำหญิงสาวคนหนึ่งมาให้เจ้า ’ . . . แล้วนำหญิงสาวมา (ให้เขา) หญิงนั้นบำรุงแม่ผัวและพ่อผัวได้เพียง 2-3 วันเท่านั้น ก็ไม่อยากจะเห็นท่านทั้งสองอีก จึงบอกสามีว่า ‘ฉันไม่อาจอยู่ในที่แห่งเดียวกับมารดาบิดาของเธอได้ ’ ดังนี้ แล้วดิเตียน (ต่างๆ นานา) . . . เขาพุดว่า ‘เอาเถอะ ฉันจักรู้กรรมที่ควรทำแก่ท่านทั้งสอง’ . . . ชักชวน ว่า ‘ข้าแต่พ่อและแม่ พวกญาติในที่ชื่อนี้หวังการมาของท่านทั้งสองอยู่ ผมจัก (พา) ไปในที่นั้น ’ ดังนี้แล้วให้ท่านทั้งสองขึ้นสู่ยานน้อย แล้วพาไป ในเวลาถึงกลางดงลวงว่า ‘คุณพ่อขอรับขอพ่อจงถือเชือกไว้ โคทั้งสองจักไปด้วยสัญญาแห่งปฏัก ในที่นี้มีพวกโจรชุมอยู่ ผมจะลงไป’ ดังนี้แล้วมอบเชือกไว้ในมือของบิดา ลงไปแล้วได้เปลี่ยนเสียงทำให้เป็นเสียงพวกโจรชุมอยู่ มารดาบิดาได้ยินเสียงนั้นด้วยสำคัญว่าพวกโจรชุมอยู่ . . . เขาทำเสียงดุจโจรทุบตีมารดาบิดา แม้ผู้ร้องอยู่อย่างนั้นให้ตายแล้ว ทั้งไว้ในดงแล้วกลับไป¹

การกระทำที่ไม่ดีในอดีตที่อรรถกถากล่าวไว้ว่าพระพุทธร่องค์ทรงพยากรณ์ให้แก่พระ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, น. 99 – 101.

สาวกทราบอีกเรื่องหนึ่ง คือเรื่องของพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อพระจกขุบาล ท่านได้ชื่อนี้เนื่องจากตาบอด พร้อมกับบรรลुरुหัตถผล ภิกษุทั้งหลายเกิดความสงสัยว่า เมื่อมีอุปนิสัยพระอรหัตเหตุใดจึงตาบอด พระศาสดาจึงตรัสอดีตของพระจกขุบาลว่า

ในอดีตกาล ครั้นพระเจ้าพาราณสี ดำรงราชย์อยู่ในกรุงพาราณสี หมอผู้หนึ่ง เทียวทำเวชกรรมอยู่ในบ้านและนิคม เห็นหญิงทูลพลด้วยจักขุคนหนึ่งจึงถามว่า ‘ความไม่ผาสุกของท่านเป็นอย่างไร’? หญิงนั้นตอบว่า ‘ข้าพเจ้าไม่แลเห็นด้วย ดวงตา’... ถ้าท่านอาจจะทำดวงตาของข้าพเจ้าให้กลับเป็นปกติได้, ข้าพเจ้ากับ บุตรและธิดา จักยอมเป็นทาสีของท่าน’ หมอรับว่า ‘ดีละ’ ดังนี้แล้ว ประกอบยา ให้แล้ว ดวงตากลับเป็นปกติด้วยยาขนานเดียวเท่านั้น ... หมอมาแล้ว ถามว่า ‘เป็นอย่างไร? นางผู้เจริญ’ ตอบว่า ‘เมื่อก่อน ดวงตาของข้าพเจ้าปวดน้อย เดียวนี้ปวดมากเหลือเกิน’ หมอคิดว่า ‘หญิงนี้ประสงค์ดวงเราแล้วไม่ให้อะไร ความต้องการของเราด้วยค่าจ้างที่หญิงนี้ให้แก่เรามีได้มี, เราจักทำให้จักขุ มีดเสียเดี๋ยวนี้’... หมอนั้นประกอบยาขนานหนึ่งแล้วไปสู่สำนักหญิงนั้น บอกให้ หยอดว่า ‘นางผู้เจริญ ขอท่านจงหยอดยาขนานนี้’ ดวงตาทั้งสองข้าง ได้ดับวูบ แล้วเหมือนเปลวไฟหมอนั้นได้ (มาเกิด) เป็นจักขุบาลภิกษุแล้ว¹

อีกเรื่องหนึ่งเป็นคำพยากรณ์เกี่ยวกับพระนางโรหิณีซึ่งเป็นโรคผิวหนัง ไม่กล้าออกมา พบพระอนุรุทธะผู้เป็นพี่ชายแม่ท่านจะมายังเมืองกบิลพัสดุ์ แต่เมื่อพระนางโรหิณีมาถึง พระอนุรุทธะจึงแนะนำให้พระนางสร้างโรงฉัน เป็น 2 ชั้น ให้กวาดพื้นชั้นล่างแล้วให้ปูอาสนะไว้ และให้ ตั้งหม้อน้ำดื่มไว้ที่ชั้นบน ซึ่งพระนางได้ทรงกวาดพื้นล่างเสมอ และภิกษุที่นั่งบนอาสนะที่ปูไว้เสมอ พระนาง ทรงกวาดโรงฉัน โรคผิวหนังก็ราบไป เมื่อพระศาสดาเสด็จมายังโรงฉันพร้อมกับภิกษุ พระนางก็ไม่ยอมมาเฝ้าพระศาสดาเนื่องจากละอายที่เป็นโรคผิวหนัง แต่ในที่สุดจึงยอมมาพบพระศาสดา พระศาสดาตรัสแก่พระนาง ตามที่ปรากฏในอรรถกถาดังนี้

ในอดีตกาล พระอัคมรเสสีของพระเจ้าพาราณสี ผู้กษัตริย์ในหญิงนักฟ้อนของ พระราชาองค์หนึ่ง ทรงดำริว่า ‘เราจักให้ทุกข์เกิดแก่หญิงนั้น’ แล้วให้เขานำลูก เตาร้างใหญ่มา รับสั่งให้เรียกหญิงนักฟ้อนนั้นมายังสำนักของตนแล้ว ให้ใส่ผง เตาร้างบนที่นอน ที่ผ้าห่ม และที่ระหว่างเครื่องใช้ มีผ้าปูที่นอนเป็นต้นของหญิง

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, น. 32 – 34.

นักฟ้อนนั้น โดยประการที่นางไม่ทันรู้ตัว โปรยลงแม่ที่ตัวของนาง รวากะท่า
ความเย้ยหยันเล่น ทันใดนั้นเอง สรีระของหญิงนั้นได้พุดงขึ้นเป็นตุ่มน้อยตุ่ม
ใหญ่ นางเกาะอยู่ไปนอนบนที่นอน เมื่อนางถูกผงด่าร้างกัดแสบบนที่นอนนั้น
เวทนาคล้ายยิ่งนักเกิดขึ้นแล้ว พระอัศรมเหสีในกาลนั้นได้เป็นพระนางโรหิณี
เมื่อตรัสเล่าจบแล้วพระองค์ยังตรัสต่อไปอีกว่า "โรหิณี ก็กรรมนั้นที่เธอทำแล้วในกาล
นั้น ก็ความโกรธก็ดี ความริษยาที่ดี แม้มีประมาณเล็กน้อย ย่อมไม่ควรทำเลย"¹

ต่อมาพระพุทธองค์ได้ทรงพยากรณ์อดีตของเปรตตนหนึ่ง คืออหิเปรต ดังความ
ปรากฏในอรรถกถาว่า พระโมคคัลลานะและพระพุทธองค์ต่างเห็นเปรตตนนี้ ภิกษุทั้งหลายพุดถาม
อดีตของเปรตนั้น พระศาสดาตรัสแก่ภิกษุถึงการกระทำในอดีตที่ทำให้มาเกิดเป็นอหิเปรต ดังนี้

ได้ยินว่า ในอดีตกาล พวกชนอาศัยกรุงพาราณสี สร้างบรรณศาลาไว้เพื่อพระ
ปัจเจกพุทธเจ้า ไกลฝั่งแม่น้ำ . . . แม้พวกชาวเมือง มีมือถือสักการะมีของหอม
และดอกไม้เป็นต้น ไปสู่ที่บำรุงของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งเย็นทั้งเช้า บุรุษ
ชาวกรุงพาราณสีคนหนึ่ง อาศัยหนทางนั้นไถนา มหาชนเมื่อไปสู่ที่บำรุงพระ
ปัจเจกพุทธเจ้าย่อมเหยียบย่ำนานั้นไป . . . ในกาลที่พระปัจเจกพุทธเจ้าเข้าไป
บิณฑบาต ชาวนานั้นหุบภาชนะเครื่องใช้แล้วเผาบรรณศาลาเสีย พระปัจเจก
พุทธเจ้าเห็นบรรณศาลานั้นถูกไฟไหม้ จึงหลีกไปตามสบาย มหาชนถือของ
หอมและระเบียบดอกไม้มา เห็นบรรณศาลาถูกไฟไหม้ จึงกล่าวว่า 'พระผู้เป็น
เจ้าของพวกเราไป ณ ที่ไหนหนอแล ?' แม้ชาวนานั้นก็มากับด้วยมหาชน
เหมือนกัน ยืนอยู่ในท่ามกลางแห่งมหาชน พุดอย่างนี้ว่า 'ข้าพเจ้าเองเผา
บรรณศาลาของพระปัจเจกพุทธเจ้า' ครั้นนั้น ชนทั้งหลายพุดว่า 'พวกท่านจงจับ
พวกเราอาศัยบุรุษชื่อนี้ จึงไม่ได้เพื่อจะเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า' ดังนี้แล้ว ก็โบย
ชาวนานั้นด้วยเครื่องประหารมีท่อนไม้เป็นต้น ให้ถึงความสิ้นชีวิตแล้ว ชาวนา
นั้นเกิดในอเวจี ไหม้ในนรกตราบเท่าแผ่นดินนี้หนาขึ้นประมาณโยชน์หนึ่งแล้ว
จึงเกิดเป็นอหิเปรตที่เขาคิณณภู ด้วยผลกรรมอันเหลือ²

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1
ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, น. 426 – 429.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1
ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, น. 235 – 236.

แม้ตัวอย่างของการพยากรณ์เรื่องไม่ดีที่เคยกระทำมาในอดีต จะไม่ได้ระบุช่วงเวลาไว้ละเอียดเหมือนกับกรณีการกระทำที่ดี แต่รายละเอียดของการกระทำ เหตุการณ์ สถานที่ พระพุทธองค์ได้ทรงยืนยันให้ผู้ฟังทราบอย่างชัดเจนว่า บุคคลผู้นั้นเคยกระทำสิ่งใดไว้กับใคร อย่างไร จึงส่งผลให้ปัจจุบันต้องรับผลอันเลวร้าย เช่น พระโมคคัลลานะเคยทุบตีบิดามารดาจนเสียชีวิต จึงต้องถูกโจรทุบจนกระดูกแตกละเอียด พระจักษุบาลในอดีตชาติเคยตั้งใจทำให้หญิงที่ตนรักสาตาบอด ในชาติปัจจุบันจึงต้องตาบอด พระนางโรหิณีประทุษร้ายผู้อื่นด้วยการทำให้หญิงนั้นคันไปทั่วร่างกายเกิดแผลพุพอง ชาติปัจจุบันจึงเป็นโรคผิวหนัง หรือบุรุษที่เฝ้าศาลาของพระเจ้าเจกพุทธเจ้าจนต้องไปเกิดเป็นอหิแปรด แม้กับบางคนที่คุณคนส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรได้รับผลเช่นนั้น เช่น พระโมคคัลลานะ แต่พระพุทธองค์ได้ทรงยืนยันแล้วว่าอดีตที่กระทำไว้เป็นเหตุของผลในปัจจุบัน

การพยากรณ์อดีตของบุคคลทั้งเรื่องดีและไม่ดี แสดงให้เห็นว่า พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์อดีตของแต่ละบุคคลเพื่อทรงแสดงว่า ไม่ว่าเรื่องดีหรือร้ายที่แต่ละบุคคลประสบในปัจจุบัน ล้วนเป็นผลอันเกิดจากเหตุที่ผู้นั้นเองได้สร้างไว้ในอดีต ข้อสังเกตของการพยากรณ์อดีตคือการกระทำในช่วงเวลาหนึ่งที่เป็นเหตุของผลในอีกช่วงเวลาหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงสามารถยืนยันเวลา เหตุการณ์ รวมถึงสถานที่ได้ว่ากระทำไว้เมื่อใด จนดูเหมือนว่า การกระทำที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาที่ยาวนานนั้น เป็นตัวกำหนดผลปัจจุบันโดยไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

2.4.2 การพยากรณ์ปัจจุบัน

การพยากรณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือการระบุว่า ณ ขณะนี้บุคคลผู้นั้นกำลังทำอะไร หรือกำลังประสบกับเรื่องอะไร ซึ่งเป็นการยืนยันสถานะปัจจุบันของผู้ถูกพยากรณ์นั่นเอง และเป็นที่แน่นอนว่าย่อมมีทั้งเรื่องดีและไม่ดีที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์

2.4.2.1 การพยากรณ์ปัจจุบันที่ ดี

เรื่องน่ายินดีที่เกิดขึ้นในปัจจุบันย่อมเป็นผลจากการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในอดีต ดังเช่นในหัวข้อการพยากรณ์อดีตได้ยกตัวอย่างให้เห็นเหตุที่ดีที่เคยกระทำไว้ในอดีตชาติ เป็นผลให้ปัจจุบันได้รับในสิ่งที่น่าปรารถนา ทั้งนี้ การพยากรณ์เรื่องน่ายินดีในปัจจุบันที่นำมาแสดงเป็นตัวอย่งนี้ ทรงยืนยันผลดีที่เกิดขึ้นกับผู้นั้นเลย โดยที่ไม่ได้กล่าวพยากรณ์อดีต

การพยากรณ์สถานภาพปัจจุบันของบุคคลที่นับว่ามีการยืนยันปัจจุบันที่เป็นเรื่องดีไว้มากที่สุด คือที่บ้านนาทิกะ พระอานนท์ทูลถามพระพุทธองค์ เจ้าถึงคติของประชากรในหมู่บ้านนาทิกะที่ทำกาลไปแล้ว ว่า ภิกษุชื่อว่าสาฬหะ ... ภิกษุณี ชื่อว่า นันทา ... อุบาสก ชื่อว่า สุทัต

ตะ...อุบาสิกา ชื่อว่า สุชาดา...อุบาสก ชื่อว่า กฤณะ...อุบาสก ชื่อว่า การพิมภะ...อุบาสก ชื่อว่า นิภะ...อุบาสก ชื่อว่า กฏิสสยะ...อุบาสก ชื่อว่า ตุมภูระ...อุบาสก ชื่อว่า สันตุมภูระ...อุบาสก ชื่อว่า ภะ...อุบาสกชื่อ สุภะ คนเหล่านี้ ทำกาละแล้วในหมู่บ้านนาทิกะ เขามีคติอย่างไร มีภพภายหน้าอย่างไร ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงมีพระดำรัสว่า

ดูก่อนอานนท์ ภิกษุสาณะทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ หาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว เข้าถึงอยู่ในทิฏฐธรรมแล้วแล...ภิกษุณีชื่อนันทา เพราะสัจญ์อันเป็นส่วนเบื่องต่ำ 5 สิ้นไป เป็นผู้ผุดเกิดขึ้น ปรินิพพาน ในชั้นสุทธาวาสนั้น เป็นผู้ไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา...อุบาสกสุทตตะ เพราะสัจญ์ 3 อย่างสิ้นไปเพราะราคะ โสสะ และโมหะทั้งหลายบางเบา เป็นสกทาคามี จักมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจักทำที่สุดทุกข์...อุบาสิกาสุชาดา เพราะสัจญ์ 3 อย่างสิ้นไป เป็นโสดาบัน เป็นผู้ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้แน่นอนแล้ว จะตรัสรู้ในภพหน้า...อุบาสกกฤณะ เพราะ (เขา) สิ้นสัจญ์ส่วนเบื่องต่ำ 5 อย่าง เป็นผู้ผุดเกิดขึ้น ปรินิพพานในชั้นสุทธาวาสนี้เป็นผู้ไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา...อุบาสกการพิมภะ...อุบาสกนิภะ...อุบาสกกฏิสสยะ...อุบาสกตุมภูระ...อุบาสกสันตุมภูระ...อุบาสกภะ...อุบาสกสุภะ เพราะ (เขา) สิ้นสัจญ์ส่วนเบื่องต่ำ 5 อย่าง เป็นผู้ผุดเกิดขึ้น ปรินิพพานในชั้นสุทธาวาสนั้น เป็นผู้ไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา...อุบาสกทั้งหลาย ในหมู่บ้านนาทิกะกว่า 50 คน ทำกาละแล้ว เพราะ (เขา) สิ้นสัจญ์ส่วนเบื่องต่ำ 5 อย่าง เป็นผู้ผุดเกิดขึ้น ปรินิพพานในชั้นสุทธาวาสนั้น เป็นผู้ไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา...อุบาสกทั้งหลายในหมู่บ้านนาทิกะ 96 คน ทำกาละแล้ว เพราะสัจญ์ 3 อย่างสิ้นไป เพราะราคะ โสสะและโมหะบางเบาเป็นสกทาคามี จักมาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วจักทำที่สุดทุกข์...อุบาสกทั้งหลาย ในหมู่บ้านนาทิกะ 510 คน ทำกาละแล้ว เพราะสัจญ์ 3 อย่างสิ้นไป เป็นโสดาบันเป็นผู้ไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้แน่นอน เป็นผู้จะตรัสรู้ในภพหน้า¹

คำพยากรณ์ภพปัจจุบันของประชากรบ้านนาทิกะหลายร้อยคน เป็นเรื่องที่ควรยินดี

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 2 ภาคที่

มากเรื่องหนึ่ง เนื่องจากขณะที่ทรงพยากรณ์นี้ ชาวบ้านแต่ละคนล้วนได้เป็นพระอริยบุคคล ที่อัสวาลินแล้ว เช่น ภิกษุสาวณะก็จะไม่กลับมาเกิดอีก ที่เป็นพระอนาคามีขณะนี้ผุดเกิดอยู่ที่ชั้นสุทธาวาส และส่วนใหญ่ตอนนี้ได้เป็นพระสกทาคามี และพระโสดาบัน

การพยากรณ์ครั้งต่อมาทรงพยากรณ์ อุบาสกชื่อทีฆาวุที่ป่วยเป็นไข้หนัก ทีฆาวุได้ออกบิดาให้ไปกราบทูลเชิญพระศาสดามาที่บ้าน พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับแล้วเสด็จเข้าไปยัง บ้านของทีฆาวุ ได้ตรัสถาม อาการ ทีฆาวุกราบทูลว่า อุตหนไม่ได้ ทุกขเวทนากำเรบหนักไม่ทุเลาลง พระองค์จึงให้ทีฆาวุ เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์ เป็นผู้ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว เป็นไปเพื่อสมาธิ เขาได้ทูลว่า “. . .ธรรมเหล่านั้นมีอยู่ในข้าพระองค์ และข้าพระองค์ก็เห็นชัดในธรรมเหล่านั้น . . .” พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “ท่านตั้งอยู่ในองค์แห่งธรรมเป็นเครื่องบรรลุโสดา 4 เหล่านี้แล้ว” และทรงให้ทีฆาวุ พิจารณาเห็นในสังขารทั้งปวงว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ให้ยิ่งขึ้นไป ทีฆาวุทูลว่า “ธรรมเหล่านั้นมีอยู่ในข้าพระองค์ และข้าพระองค์ก็เห็นชัดในธรรมเหล่านั้น. . .” จากนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้เสด็จกลับ ไม่นานทีฆาวุอุบาสกก็เสียชีวิต ภิกษุหลายรูปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วได้ทูลถามว่า ทีฆาวุอุบาสก กระทำกาลละแล้ว คติของเขาเป็นอย่างไร อภิสัมปรายภพของเขาเป็นอย่างไร พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสตอบว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทีฆาวุอุบาสกเป็นบัณฑิต มีปกติพูดจริงปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม และไม่ยังตนให้ลำบาก เพราะมีธรรมเป็นเหตุทีฆาวุอุบาสกเป็นอุปปาติกะ จักปรินิพพานในภพที่เกิดขึ้น มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะสังโยชนเบื้องต่ำ 5 ลื่นไป¹

การพยากรณ์ปัจจุบันของทีฆาวุ พระพุทธองค์ตรัสยืนยันถึง 2 ครั้ง คือตอนที่ทีฆาวุยังไม่เสียชีวิต ทรงยืนยันว่าเขาบรรลุโสดาปัตติผล และเมื่อทีฆาวุเสียชีวิตแล้วทรงยืนยันต่อภิกษุทั้งหลายว่า บัดนี้ทีฆาวุเป็นอุปปาติกะเกิดในชั้นสุทธาวาสและจะปรินิพพานที่นั่น

การพยากรณ์อีกครั้งหนึ่ง เกิดขึ้นกับกุลบุตรชื่อ ปุณณาสติ ความโดยย่อว่า พระพุทธองค์เสด็จผ่านไปยังโรงปั้นหม้อ ทรงขอพักอาศัยแล้วได้พบกับ ปุณณาสติ ที่แหวะพักอยู่ก่อนแล้ว พระองค์ตรัสถามเขาว่าบวชอุทิศให้ใคร เขาตอบว่า บวชให้สมณโคดม แต่เนื่องจากไม่เคยพบพระพุทธองค์ จึงไม่รู้ว่ากำลังสนทนากับพระพุทธองค์อยู่ พระองค์จึงมีพระดำริที่จะแสดงธรรมเพื่อ ปุณณ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย , พระสูตรและอรรถกถา แปล สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค เล่มที่ 5 ภาคที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2544), น. 274 – 276.

สาติ ได้ตรัส เรื่องธาวุวิงศ์ 6 และทรงกล่าวรายละเอียดอย่างลึกซึ้งมาก ทำให้ ปุ๊กกุสาติทราบ แน่นนอนว่าผู้ที่เทศน์ให้ฟังนี้ คือสมเด็จพระสัมมาสัมพระพุทธเจ้า จึงขออดโทษจากพระองค์ เพราะ ได้ล่วงเกิน เรียกพระองค์ว่าผู้มีอายุ ซึ่งพระศาสดาทรงอดโทษให้ จากนั้น ปุ๊กกุสาติ ได้ทูลขอ อุปสมบท แต่เนื่องจากบาตรและจีวรยังไม่ครบ จึงต้องออกไปหา และในขณะที่กำลังหาบาตรและ จีวรอยู่นั้นเอง ปุ๊กกุสาติ ได้ถูก แม่โคปลิดชีพ ภิกษุจำนวนหนึ่งได้เข้าไปทูลถามพระพุทธองค์ว่า ปุ๊กกุสานั้น ทำกาลเสียแล้ว เขามีคติ มีสัมปรายภพอย่างไร พระพุทธองค์ตรัสว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปุ๊กกุสาดิกุลบุตรเป็นบัณฑิต ได้บรรลุธรรมสมควรแก่ธรรม แล้ว ทั้งไม่ให้เรากล้าบากเพราะเหตุแห่งธรรม ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปุ๊กกุสาดิ กุลบุตรเป็นผู้เข้าถึงอุปปาติกะเทพ เพราะสิ้นสังโยชนอันเป็นส่วนเบื้องต่ำ 5 เป็น อันปรินิพพานในโลกนั้น มีความไม่กลับมาจากโลกนั้นอีกเป็นธรรมดา¹

ที่ฆาฏอุบาสก ปุ๊กกุสาดิกุลบุตร และชาวบ้านนาทิกะจำนวนหนึ่ง ได้รับคำพยากรณ์ ในทำนองเดียวกัน คือพระศาสดาทรงพยากรณ์ว่า ขณะนี้เป็นพระอนาคามี เนื่องจากสิ้นสังโยชน 5 ข้อแรก และจะไม่กลับมายังโลกนี้อีกเนื่องจากจะปรินิพพาน ณ พรหมสุทธาวาส ซึ่งเป็นที่เกิด ของพระอนาคามี²

การพยากรณ์เรื่องน่ายินดีที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่นำมาแสดงเป็นตัวอย่างนี้ เป็นเรื่องดีที่ เกี่ยวข้องกับมรรคผลที่เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติธรรม ซึ่งพระองค์ทรงยืนยันมรรคผลในทุก ระดับ ทั้งอรหัตผล อนาคามีผล สกทาคามีผล และโสดาปัตติผล แม้จะมีบ้างที่พระพุทธเจ้าทรง พยากรณ์ว่าบุคคลนั้น ตอนนี้ไปเกิดที่พรหมชั้นสุทธาวาส เช่น ที่ฆาฏอุบาสก ปุ๊กกุสาดิกุลบุตร และ ชาวบ้านนาทิกะอีกหลายคน แต่สถานที่นั้นก็เป็นสถานที่เฉพาะของผู้ที่บรรลุอนาคามีผล ซึ่งเท่ากับ ว่า พระพุทธองค์ทรงยืนยันทั้งสถานที่อยู่ในปัจจุบัน และคุณธรรมที่เข้าถึงในปัจจุบันในคราว เดียวกัน

2.4.2.2 การพยากรณ์ปัจจุบันที่ ไม่ดี

การพยากรณ์สิ่งที่ไม่น่ายินดีว่าได้เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งในปัจจุบันย่อมไม่ที่ ประารถนา แต่เพราะปัจจุบันเป็นผลจากอดีต ปัจจุบันที่ไม่ดีย่อมมาจากเหตุไม่ดีบางประการ ตัวอย่างการพยากรณ์เรื่องปัจจุบันที่ไม่น่ายินดีต่างจากเรื่องน่ายินดี เนื่องจากการอ้างอิงเหตุใน

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก เล่มที่ 3 ภาคที่ 2, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 334 – 346.

² พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, น. 291.

อดีตไว้บ้าง แต่ที่จัดให้เป็นเรื่องในปัจจุบัน เพราะว่าขณะที่พระพุทธรูปองค์ทรงพยากรณ์ ผู้ที่ถูกกล่าวถึงกำลังเสวยผลไม่ดีอยู่

พระพุทธรูปพยากรณ์บุตรเศรษฐีที่เกิดขึ้นแปรตแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล ความ เป็นมาของการพยากรณ์ครั้งนี้หรือรถถากกล่าวว่า พระเจ้าปเสนทิโกศล ทอดพระเนตรเห็นสตรีผู้หนึ่งเกิดมีพระทัยปฏิพัทธ์ เมื่อทรงทราบว่าหญิงนั้นมีสามีแล้ว ทรงเรียกสามีนางมาสั่งว่า จงไปสระ โบกขรณ์เอาดินสีแดงเรือและดอกอุบลสีแดงจากสระนั้น หากมาไม่ทันวันนี้จะลงราชอาชญา แล้ว ทรงเรียกนายประตูเมืองมาสั่งว่า วันนี้พอตกเย็นก็ปิดประตูเมืองเลย บุรุษ ผู้เป็นสามีของหญิง นั้น แม้ได้ของมาก็เข้าเมืองไม่ได้ ฝ่ายพระเจ้าปเสนทิโกศลบรรทมไม่หลับ ในกลางดึกทรงได้ยินเสียง ร้องว่า ทุ ส น โส ทรงเกิดความกังวลจึงทรงปรึกษา ปุโรหิต ปุโรหิตกราบทูลว่า ชีวิตจะมีอันตราย ต้องบูชาญญเพื่อแลกชีวิตด้วย สัตว์ชนิดละ 100 เมื่อ พระนางมัลลิกาทรงทราบเรื่อง ก็ทรง พา พระราชาไปหาพระพุทธรูป พระนางมัลลิกากราบทูลเรื่องทั้งหมด เมื่อพระศาสดาทรงทราบจึงตรัส ว่าเป็นเสียงของ สัตว์นรก 4 ตน ที่บังเกิดอยู่ในโลหภูมิภนรก ตรัสเล่าอดีตของสัตว์นรก 4 ตนนี้ว่า

ในอดีตกาล เมื่อมนุษย์มีอายุ 2 หมื่นปี พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่ากัสสป อุบัติขึ้นในโลก. . มีเศรษฐีบุตร 4 คน มีสมบัติ 40 โกฏิ เป็นสหายกัน เศรษฐีบุตร เหล่านั้น ปรึกษากันว่า . . . พวกเรารวบรวมทรัพย์ไว้แล้ว จักประเล้าประโลม (หญิง) ทำปาริหารกรรม ม (การประพาสในภรรยาของชายอื่น) . . . กระทำปาริหารกรรมตลอด 2 หมื่นปี กระทำกาลแล้ว บังเกิดในอเวจีมหานร ก เศรษฐี บุตรเหล่านั้น ไหม้แล้วในนรกสิ้นพุทธานดรหนึ่ง กระทำกาลในนรกนั้น ด้วยเศษ ผลกรรม ก็เกิดในโลหภูมิภนรก (อันลึก) 60 โยชน์ (จมลง) ถึงพื้นภายใต้ 3 หมื่น ปี (ลอยขึ้นมา) ถึงปากหม้อโดย 3 หมื่นปีอีก เป็นผู้ใคร่จะกล่าวคาถาตนละ คาถา (แต่) ไม่อาจจะกล่าวได้ กล่าวตนละอักษรแล้ว ก็หมุนกลับลงไปสู่ก้นหม้อ อย่างเดิมอีก

เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลสดับแล้ว เกิดความสังเวชใหญ่ เลิกพอใจในภรรยาของชายอื่น พระราชาถวายบังคมพระศาสดาแล้ว รับสั่งให้ปล่อยสัตว์เหล่านั้น จากเครื่องจองจำ¹

แม้พระพุทธรูปจะตรัสถึงอดีตของสัตว์นรกตั้งแต่สมัยของพระพุทธรูปกัสสปะ แต่ในปัจจุบันขณะที่ทรงพยากรณ์ สัตว์นรก 4 ตนนั้นก็ยังคงเป็นสัตว์นรกอยู่ หากจะทรงยืนยันแก่พระ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, น. 153 – 168.

เจ้าปเสนทิโกศลเพียงว่าเป็นเสียงสัตว์นรก 4 ตนเท่านั้นก็ได้ แต่ทรงมีพุทธประสงค์จะสอนพระเจ้าปเสนทิโกศล จึงต้องตรัสอดีตเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่มาของสัตว์นรก 4 ตนนี้

พระศาสดาได้ตรัสเรื่องของอานนทเศรษฐีไว้ในอรรถกถาความโดยสรุป ว่า เศรษฐีชื่ออานนท มีสมบัติประมาณ 80 โกฏิ แต่เป็นคนตระหนี่มาก อานนทเศรษฐีสอนบุตร ชื่อว่ามูลสิริว่าอย่าคิดว่ามีทรัพย์มาก ควรหาทรัพย์ใหม่ให้เกิดขึ้นอยู่ตลอด นอกจากนี้ยังไม่บอกขุมทรัพย์ใหญ่ 5 แห่งของตนแก่บุตร เมื่อพระราชาทรงทราบ ว่าอานนทเศรษฐีเสียชีวิตแล้ว ทรงตั้งบุตรของเขา คือมูลสิริไว้ในตำแหน่งเศรษฐี ส่วนอานนทเศรษฐีนั้นเมื่อตายไปก็ไปเกิดในท้องของหญิงจันทาล ส่วนตระกูลแห่งคนจันทาล หลังจากที่อานนทเศรษฐีไปเกิดในท้อง เมื่อทำงานก็ไม่ได้ค่าจ้าง หาอาหารแม้เพียงนิดเดียวก็ไม่ได้ กลุ่มจันทาลจึงได้มารดาของทารกนั้นออก เห็นเป็นหญิงกาลกิณี แม้หญิงผู้นี้หาอาหารทานอย่างผิดเคืองตลอดเวลาที่ทารกอยู่ในครรภ์ เมื่อทารกนั้นเกิด อวัยวะทั้งหลายไม่ตั้งอยู่ในที่ตามปกติ แต่มารดาก็ไม่ทิ้ง ต่อมาเมื่อทารกโตขึ้น นางได้ปล่อยบุตรให้ไปหาอาหารเอง ทารกนั้นเที่ยวไปตามบ้าน ถึงที่บ้านเดิมเมื่อคราวเป็นอานนทเศรษฐี แล้วเกิดระลึกชาติได้ จึงเข้าไปในบ้าน แต่ถูกไล่ ถูกโบยแล้วนำออกไปโยนทิ้ง ครั้นพระศาสดาพร้อมด้วยพระอานนท์เสด็จบิณฑบาตถึงที่นั่นแล้ว พระเถระให้เชิญมูลสิริเศรษฐี พร้อมหมู่มหาชนประชุมกันแล้ว พระศาสดา ตรัสเรียกมูลสิริเศรษฐีแล้วตรัสถามว่า "ท่านรู้จักทารกนั้นไหม ?" มูลสิริเศรษฐีทูลว่า "ไม่รู้จัก" พระศาสดา จึงตรัสว่า "ทารกนั้น คืออานนทเศรษฐีผู้บิดาของท่าน" แล้วตรัสต่อทารกนั้น ว่า "อานนทเศรษฐี ท่านจงบอกขุมทรัพย์ใหญ่ 5 แห่งแก่บุตรของท่าน" ทำให้มูลสิริเศรษฐีเชื่อว่าทารกนั้น คือบิดาของตนกลับชาติมาเกิด¹

ตัวอย่างนี้พระพุทธเจ้าทรงยืนยันแก่มูลสิริเศรษฐีว่า เด็กพิการรูปร่างหน้าตาบิดเบี้ยว คนนี้ คืออานนทเศรษฐี ผู้เป็นบิดาของมูลสิริเศรษฐีกลับชาติมาเกิด และแม้ในปัจจุบันมาเกิดเป็นมนุษย์ แต่ก็มีรูปร่างหน้าตาบิดเบี้ยวพิการ นับว่าในปัจจุบันกำลังประสบเหตุการณ์ไม่ดีอยู่

เหตุการณ์ปัจจุบันที่เป็นเรื่องไม่ดี ที่ปรากฏในอรรถกถาว่า พระศาสดาทรงพยากรณ์อีกครั้งหนึ่ง เป็นเรื่องของบุรุษชื่อ จุนทสุกริก ตรัสว่า นายจุนทสุกริกฆ่าสุกรเลี้ยงชีวิตอยู่ 55 ปี มีความประสงค์จะฆ่าตัวใด ก็มัดตัวนั้นให้แน่น แล้วทุบด้วย ฆ้อน เพื่อให้เนื้อสุกรพองหนาขึ้น เมื่อเนื้อหนาขึ้นก็ง้างปากสอดไม้เข้าไปในระหว่างฟัน กรอกน้ำร้อนที่เดือดพล่านเข้าไปในปาก น้ำร้อนนั้นเข้าไปพ่นในท้อง เมื่อท้องสะอาด เขาก็ราดน้ำที่ยังเหลือบนหลังสุกรนั้น น้ำนั้นลวกเอาหนัง

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 2, น. 182 – 184.

ดำออกไป ลนชนด้วยคบหญ้า ตัดศีรษะด้วยดาบอันคม รongโลหิตที่ไหลออกด้วยภาชนะ เกล้าเนื้อด้วยโลหิตแล้วปิ้งนั่งรับประทาน กับบุตรและภรรยา และชายส่วนที่เหลือ วันหนึ่ง ความร่ำร้อนดุจอเวจีมหานรกเกิดขึ้นแก่ร่างกายเขาทั้งที่ยังไม่เสียชีวิต เขาร้องเสียงเหมือนหมู คลานไป ในรอบบ้าน พวกภิกษุเดินไปทางบ้านของจุนทสุกริก ได้ยินเสียงนั้นแล้วเข้าใจว่านายจุนทสุกริกกำลังฆ่าหมูเพื่องานมงคล พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เขฆ่าสุกรตลอด 7 วันนี้ หามิได้ อันผลที่เหมาะสมด้วยกรรมเกิดขึ้นแล้วแก่เขา, ความร่ำร้อนในอเวจีมหานรกปรากฏแก่เขาทั้งเป็นที่เดียว , ด้วยความร่ำร้อนนั้นเขาร้องเหมือนหมูเที่ยวไปภายในนิเวศน์อยู่ตลอด 7 วัน วันนี้ทำกาละแล้ว (ไป) เกิดในอเวจี"¹

ขณะที่ทรงพยากรณ์สิ่งที่เกิดกับจุนทสุกริกแก่ภิกษุทั้งหลาย ขณะนั้นเขายังไม่สิ้นชีวิต และกำลังเสวยผลที่ทุกข์ทรมานเหมือนดังที่เขาทำไว้กับสุกร และจะเสียชีวิตในวันนี้ เมื่อเสียชีวิตแล้วจะไปเกิดในนรกอเวจี

การพยากรณ์เรื่องที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทั้งเรื่องดีและไม่ดีที่ได้แสดงไว้นี้ ในบางกรณีอาจมองได้ว่าเป็นการกล่าวพยากรณ์อดีตด้วย เนื่องจากในบางครั้งการจะบอกว่าปัจจุบันกำลังประสบเรื่องใด ก็จำเป็นต้องอธิบายให้เข้าใจที่มาของเหตุการณ์หรือสิ่งนั้นๆ เช่น เรื่องสัตวันรก 4 ตนที่ส่งเสียงให้พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ยิน และการพยากรณ์ปัจจุบันบางครั้งก็สามารถมองเห็นสิ่งที่จะเกิดในอนาคตด้วย เช่น การพยากรณ์ว่าขณะนี้พระสกทาคามีจะกลับมายังโลกนี้อีกครั้งเดียว หรือกรณีของนายจุนทสุกริกที่ทรมานเพราะฆ่าสุกร และจะไปเกิดในนรกอเวจีเมื่อสิ้นชีวิต

ความน่าสนใจคือ เมื่อมาถึงหัวข้อนี้เราเริ่มเห็นความเชื่อมโยงกันของคำพยากรณ์ คือ แม้จะเป็นการพยากรณ์เรื่องที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่หลายครั้งที่พระพุทธร่องค์จะตรัสเรื่องราวในอดีตที่เป็นเหตุของปัจจุบัน และแนวโน้มที่จะเป็นไปในอนาคตได้ด้วย

2.4.3 การพยากรณ์อนาคต

อนาคตเป็นสิ่งที่ยากจะคาดเดาได้ว่าจะเป็นอย่างไร ในชีวิตของคนคนหนึ่งจะมีเหตุการณ์ดีหรือร้ายเกิดขึ้นเมื่อไหร่ และอย่างไร แม้แต่บุคคลผู้นั้นเองยังไม่อาจรู้ได้ เนื่องจากเป็นเรื่องของเวลาที่ยังมาไม่ถึง แม้อนาคตจะเป็นเรื่องของเวลาที่ยังมาไม่ถึง แต่ด้วยพระปรีชา พระพุทธ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, น. 170 – 173.

องค์ที่ทรงพยากรณ์ยืนยันสิ่งที่จะเกิดในอนาคตอยู่เสมอ การพยากรณ์ที่เป็นการยืนยันอนาคตภายภาคหน้านี้ ไม่เพียงแต่พระพุทธเจ้าโคตมะเท่านั้นที่ทรงพยากรณ์อนาคต เพราะพระพุทธเจ้าพระองค์อื่นในอดีต ต่างได้ทรงพยากรณ์ไว้นานจนถึงขนาดที่ไม่สามารถนับได้ว่าพยากรณ์ล่วงหน้ากี่ปี การพยากรณ์อนาคตนี้สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประการ คือการพยากรณ์อนาคตที่ดี และการพยากรณ์อนาคตที่ไม่ดี

2.4.3.1 การพยากรณ์อนาคตที่ดี

คำพยากรณ์อนาคตว่าบุคคลนั้นๆ จะได้ประสบกับสิ่งที่ดีมีอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีผู้บำเพ็ญบารมีไว้มากมาย เพราะแม้แต่พระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบันยังทรงเคยได้รับคำพยากรณ์มาตั้งแต่อดีตกาล พระพุทธองค์ตรัสเล่าให้พระสาวกฟังว่า ทรงได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกในสมัยของพระที่ปึงกรพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระองค์เกิดเป็นสุเมธดาบส ครั้งหนึ่งเห็นฝูงชนจำนวนมากได้จัดเตรียมหนทาง เมื่อทราบข่าวชาวบ้านกำลังเตรียมหนทางเพื่อรับเสด็จพระที่ปึงกรพุทธเจ้า สุเมธดาบสจึงตั้งใจจะเตรียมทางเสด็จให้เรียบร้อยด้วย แต่ยังไม่ทันสำเร็จพระที่ปึงกรได้เสด็จมาถึงพร้อมด้วยพระอรหันต์ 4 แขนงรูป สุเมธดาบสจึงตัดสินใจถอนใจว่าเพื่อให้พระที่ปึงกรพุทธเจ้าพร้อมด้วยเหล่าพระสาวกได้เสด็จเหยียบไปเพื่อไม่ให้ท่านทั้งหลายเหล่านั้นเปื้อนตม จากนั้นจึงคิดในใจหวังจะบรรลุสัพพัญญุตญาณเพื่อช่วยเหลือหมู่ชน จึงเป็นเหตุให้พระที่ปึงกรพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์ให้หมู่ชนได้ทราบว่

ท่านทั้งหลายจงดูขุฎฐิดาบส ผู้มีตบะสูงผู้นี้ ในกบที่นับไม่ได้แต่กับนี้ไป เขาจักเป็นพระพุทธเจ้าในโลก ก ตถาคตออกอภิเนษกรรมณีจากนครอันนารีนรมย์ชื่อว่า กบิลพัสดุ์ ตั้งความเพียรทำทุกกรกิริยา ตถาคต ประทับนั่ง ณ โคนต้นอชปาลนิโครธ ประคองรับมรุปายาส ณ ที่นั้นแล้วจักเข้าไปยังแม่น้ำเนรัญชรา พระชินเจ้า นั้น เสวยมรุปายาสที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชราแล้วจักเข้าไปที่โคนโพธิพฤกษ์ ตามทางอันดีที่เขาจัดตบแต่งไว้แล้ว แต่นั้น พระผู้มียศใหญ่ก็กระทำประทักษิณโพธิมณฑลสถาน จักแห่งตลอดพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ที่โคนอัสสัถตถพฤกษ์ต้นโพธิ์ใบ พระชนนีของท่านดาบสผู้นี้ จักมีพระนามว่า มายา พระชนกพระนามว่าสุทโธทนะ ดาบสผู้นี้จักมี พระนามว่า โคตมะ พระโกลิตะ และพระอุปติสสะ จักเป็นอัครสาวกผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิตสงบตั้งมั่น อุပ္ปฐากชื่ออานันทะ จักบำรุงท่าน ชินะผู้นี้ พระเชมาและพระอุบลวรรณา จักเป็นอัครสาวิกาสาวกผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะ มีจิตสงบ ตั้งมั่น โพธิ์ต้นไม่เป็นที่ตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เรียกกันว่าอัสสัถตถพฤกษ์ โพธิ์ใบ ท่านจิตต ะ

และท่านหัตถอาฬวกะจักเป็นอัครอุบาสกนันทมาตาและอุตตรา จักเป็นอัครอุบาสิกา พระชนมายุของพระโคตมะนั้นประมาณ 100 ปี¹

พระพุทธองค์ยังได้ตรัสเล่าอีกว่า ในสมัย พระพุทธเจ้าโกณฑัญญะ พระองค์ทรง เป็นพระมหากษัตริย์พระนามว่าวิชิตาวิ ได้นิมนต์พระสงฆ์สาวก อรหันต์พร้อมด้วยพระศาสดาให้ฉันภัตตาหารอย่างดี พระพุทธโกณฑัญญะทรงพยากรณ์ว่า “จักเป็นพระพุทธเจ้าใน กัปที่หาประมาณมิได้นับแต่กัปนี้...” เมื่อได้ฟังพระพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว มีจิตให้เลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง และเพื่อให้คำพยากรณ์นั้นเป็นผล พระองค์จึงได้ถวายราชสมบัติแก่พระโกณฑัญญะพุทธเจ้า แล้วก็ออกบวชในสำนักนั้นได้เล่าเรียนพระสูตรพระวินัย เป็นผู้ไม่ประมาทใน ทุกอิริยาบถ ถึงความสำเร็จในอภิญญาแล้วได้ไปยังพรหมโลก² นี่เป็นการได้รับคำพยากรณ์ครั้งที่ 2 และได้รับคำพยากรณ์ครั้งที่ 3 จากพระพุทธเจ้ามงคล สมัยนั้น ทรงเกิด เป็นพราหมณ์มีนามว่าสุรุจิ ได้เข้าเฝ้าพระศาสดา ได้ถึงพระองค์เป็นสวณและได้บูชาพระสงฆ์อันมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยของหอมและดอกไม้ อังคาสด้วยน้ำมันโคจนสำเร็จพระทัย พระพุทธมงคล ทรง พยากรณ์ว่า “ท่านผู้ นี้จักเป็นพระพุทธเจ้าใน กัปที่นับไม่ได้ นับแต่กัปนี้ไป...” เมื่อได้ฟังพระพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว เกิดจิตเลื่อมใสอย่างยิ่ง จึงอธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี 10 ให้ยิ่งขึ้น เต็มไปด้วยปีติ และเพื่อให้บรรลุโพธิญาณ จึงถวายเรือนแก่พระพุทธเจ้า แล้วออกบวช เล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย ถึงที่สุด ในอภิญญาแล้วได้ไปยังพรหมโลก³

คำพยากรณ์อนาคตที่พระพุทธเจ้าได้รับนี้ เป็นเพียง 3 ครั้งแรกของการได้รับคำพยากรณ์ว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชื่อโคตมะ เป็นที่น่าสังเกตอีกเช่นกันว่า เมื่อพระที่บั้งกรพุทธเจ้าตรัสว่า ในกัปที่นับไม่ได้ นับแต่กัปนี้ ซึ่งแสดงถึงช่วงเวลาในอนาคตกาลข้างหน้าที่ยาวนานมาก แต่ทรงระบุทุกเรื่องราวในชีวิตของพระโคตมะไว้ถูกต้องทุกประการ

ไม่เพียงแต่พระพุทธองค์เท่านั้นที่ทรงได้รับคำพยากรณ์อนาคต เหล่าพระสาวกก็ได้ รับคำพยากรณ์เช่นกัน อรรถกถากล่าวว่า พระสารีบุตรได้เล่าเรื่องที่รับคำพยากรณ์ว่า ในสมัยพระพุทธเจ้าอนิมทัสสี ท่านเป็นดาบสชื่อสุรุจิ ได้กวาดบริเวณที่พระพุทธเจ้าประทับ แล้วได้นำเอาดอกไม้ 8 ดอกมาบูชาพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งกล่าวชมเชยพระญาณของพระพุทธองค์ เมื่อ พระผู้มี

¹ มหาเมฆวรรคชาดก, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ เล่มที่ 9 ภาคที่ 2, น. 255 – 263.

² เรื่องเดียวกัน, น. 306 – 309.

³ เรื่องเดียวกัน, น. 329 – 333.

พระภาคเจ้าอินทสหัสเสด็จออกจากสมาธิแล้ว ประทับท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ทรงแย้ม พระโอษฐ์ ภิกษุอรุณพระอุปัฏฐาก ทูลถามเหตุให้ทรงแย้มพระโอษฐ์ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

จตุรงคเสนา คือพลช้าง พลม้า พลรถ และพลเดินเท้าจักแวดล้อมผู้นี้เป็นนิจ นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูปเจ้า ดนตรีหกหมื่น กลองที่ประดับสวयงาม จักบำรุงผู้นี้เป็นนิจ นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูปเจ้า หญิงล้วนแต่สาว ๆ หกหมื่นนางประดับประดาสวयงาม . . . จักห้อมล้อมผู้นี้เป็นนิจ นี้เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูปเจ้า ผู้จักรื่นรมย์อยู่ในเทวโลกตลอดแสนกัป จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิในแผ่นดินพันครั้ง จักเป็นจอมเทวดาเสวยราชสมบัติในเทวโลกพันครั้ง จักเป็นเจ้าประเทศราชอันไพบูรณ์นับไม่ถ้วน เมื่อถึงภพสุดท้ายถึงความเป็นมนุษย์ จักหลุดจากกรรมนางพราหมณ์ชื่อสารี นระนี้จักปรากฏตามชื่อและโคตรของมารดา โดยชื่อว่าสารีบุตร จักมีปัญญาคมกล้า . . . ในกัปอันประมาณมิได้ แต่กับนี้ไป พระศาสดาทรงพระนามว่าโคตมะ โดยพระโคตร ทรงสมภพในสกุลพระเจ้าโอกกากราช จักมีขึ้นในโลก ผู้จักเป็นโอรสทายาทในธรรมของพระศาสดาพระองค์นั้น อันธรรมนิรมิตแล้ว จักได้เป็นพระอัครสาวกมีนามว่าสารีบุตร . . . ถึงที่สุดแห่งปัญญาบารมี . . . แล้วจักได้เป็นพระอัครสาวกถึงความยอดเยี่ยมแห่งปัญญา จักประกาศตามได้โดยชอบซึ่งพระธรรมจักรที่พระผู้มีพระภาค ศากยบุตรทรงประกาศแล้ว จักยังเมล็ดฝน คือธรรมให้ตกลง พระโคตมผู้เป็น ศากยะ . . . จักทรงตั้งไว้ในตำแหน่งอัครสาวก¹

พระโมคคัลลานะเล่าว่าในสมัยของพระพุทธรูปเจ้าพระองค์เดียวกันท่านก็ได้รับคำพยากรณ์ สมัยนั้นท่านเป็นนาคราชชื่ออรุณ ได้นิมนต์พระพุทธรูปเจ้าให้เสด็จเข้าไปยังภพ นาค เพื่อเสวยพระกระยาหาร พระพุทธรูปองค์พร้อมกับภิกษุสงฆ์อิมด้วยข้าวและน้ำ ทรงอนุโมทนาแล้วตรัสว่า ผู้ใดได้บูชาพระสงฆ์ และได้บูชาพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นนายกของโลก ด้วยจิตอันเลื่อมใส ผู้นั้นจักไปสู่เทวโลก จักเสวยเทวราชสมบัติ 77 ครั้ง จักเสวยราชสมบัติในแผ่นดิน ครอบครองพสุธา 108 ครั้ง และจักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ 55 ครั้ง โภคทรัพย์นับไม่ถ้วนจักเกิดแก่ผู้นั้นในทันทีทันใด ในกัปที่นับไม่ถ้วนแต่กับนี้ พระศาสดาพระนามว่า โคตมะโดยพระโคตร ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกา

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย อปทาน เล่มที่ 8 ภาคที่ 1, น. 399 – 412.

ราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ผู้นั้นเคลื่อนจากนรกแล้ว จักถึงความเป็นมนุษย์ จักเป็นเผ่าพันธุ์ของพรหมณ์ นามว่า โกลิตะ โดยนาม ภายหลังอันกุศลมูล ตักเตือนแล้วเขาจักบวช จักได้เป็นพระสาวกที่สองของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระนามว่าโคตม จักปรารภความเพียร มีจิตอันส่งไปในพระนิพพาน ถึงที่สุดแห่ง ฤทธิ์ กำหนดรู้ อาสวะทั้งปวงแล้ว จักเป็นผู้ไม่มีอาสวะนิพพาน¹

คำพยากรณ์อนาคตของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ก็ได้ระบุสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตไว้โดยละเอียด ระบุว่าท่านจะได้เป็นอัครสาวก คนหนึ่งเป็นเลิศด้านปัญญา อีกคนหนึ่งเป็นเลิศทางด้านฤทธิ์

แม้ในสมัยของพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน คือพระโคตมพุทธเจ้า พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะก็ได้รับการพยากรณ์ เช่นกันว่าจะเป็นผู้อัครสาวกของพระโคตมพุทธเจ้า เมื่อพระศาสดาทอดพระเนตรเห็น พระสารีบุตร และพระ โมคคัลลานะ เดินมาแต่ไกล ได้ทรงรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สหายสองคน นั้น คือโกลิตะและอุปติสสะกำลังมานั้น จักเป็นผู้สาวกของเรา จักเป็นผู้อันเจริญขึ้นเยี่ยมของเรา ” ครั้นนั้น พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระองค์ แล้วได้ขอบบวชที่พระบาทพุทธชอบรรพชาอุปสมบท พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พวกเธอจงเป็นภิกษุมานเถิด . . . ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด”² หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็ได้ตั้งพระสารีบุตรเป็นอัครสาวกเบื้องขวา ผู้มีปัญญาเลิศ และตั้งพระโมคคัลลานะเป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายผู้มีฤทธิ์มาก

นอกจากที่พระพุทธเจ้าโคตมจะทรงพยากรณ์อัครสาวกเบื้องขวาและเบื้องซ้ายแล้วยังทรงพยากรณ์เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าพระองค์ต่อไปที่จะมาตรัสรู้ในอนาคตกาล คือพระเมตไตรย ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในเมื่อมนุษย์อายุแปดหมื่น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพระนามว่าเมตไตรย จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่าเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย อปทาน เล่มที่ 8 ภาคที่ 1, น. 484 – 485.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก เล่มที่ 4 มหาวรรค ภาค ที่ 1 และอรรถกถา, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 126 – 128.

เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม เหมือนตาคตอุบัติขึ้นแล้วในโลกในบัดนี้ เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้วรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระผู้มีพระภาคพระนามว่า เมตไตรยพระองค์นั้น จักทรงทำโลกนี้พร้อมเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งด้วยพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม เหมือนตาคตในบัดนี้ ทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตาคตเองแล้ว สอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม อยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า เมตไตรยพระองค์นั้น จักทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง เหมือนตาคตในบัดนี้ แสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า เมตไตรยพระองค์นั้น จักทรงบริหารภิกษุสงฆ์หลายพัน เหมือนตาคตบริหารภิกษุสงฆ์หลายร้อย ในบัดนี้ ฉะนั้น¹

คำพยากรณ์ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ต่อไปมีชื่อว่า พระเมตไตรยนี้ แม้จะเป็นเรื่องของอนาคตที่ยังมาไม่ถึง แต่เมื่อเป็นการพยากรณ์ของพระพุทธเจ้าโคตมะ จึงนับว่าเป็นคำพยากรณ์ที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการยืนยันว่าจะยังคงมีพระโพธิสัตว์ลงมาอุบัติในโลกมนุษย์เพื่อตรัสรู้อย่างแน่นอนในอนาคต

แม้การพยากรณ์อนาคตในบางตัวอย่างจะเป็นการที่พระพุทธองค์ตรัสเล่าอดีตว่าทรงเคยได้รับคำพยากรณ์ หรือจะเป็นการที่พระโมคคัลลานะและพระสารีบุตรที่ต่างก็เล่าว่าในอดีตเคยได้รับคำพยากรณ์ แต่โดยสาระสำคัญแล้วผู้ให้คำพยากรณ์คือพระพุทธเจ้าพระองค์ในอดีต ดังนั้นจึงถือว่าคำพยากรณ์ที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าไม่ว่าจะพระองค์ใดในอดีต เป็นคำพยากรณ์อนาคตทั้งสิ้น รายละเอียดที่ปรากฏในคำพยากรณ์ยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากเช่นเดียวกับ

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค เล่มที่ 3 ภาคที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, 2543), น. 119 – 120.

ในทุกกรณีที่ผ่านมา เนื่องจากระยะเวลาที่ให้คำพยากรณ์กับเวลาที่เหตุการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นและเป็นจริง ห่างกันมากจนไม่สามารถนับได้

2.4.3.2 การพยากรณ์อนาคตที่ ไม่ดี

บุคคลที่ได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธองค์ว่า ในอนาคตจะต้องเผชิญกับเรื่องไม่ดีส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ประทุษร้ายพระองค์ รวมถึงคนที่ประพฤตินไปในทางมิชฌาปฏิญญา ดังนั้นบุคคลสำคัญที่ได้รับการพยากรณ์อนาคตจากพระพุทธองค์ว่าในอนาคตจะต้องประสบเหตุร้าย คือพระเทวทัต ทรงพยากรณ์พระเทวทัตว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เทวทัตมีจิตอันอสังขาร 8 ประการ ครอบงำ ย่ำยีแล้ว จักเกิดในอบาย ตกนรกชั่วมกับช่วยเหลือไม่ได้ อสังขาร 8 ประการ เป็นไฉน คือ เทวทัตมีจิตอันลามก ครอบงำ ย่ำยีแล้ว จักเกิดในอบาย ตกนรก ตั้งอยู่ตลอดกับช่วยเหลือไม่ได้ ความเสื่อมลามก ฯลฯ ยศ ฯลฯ ความเสื่อมยศ ฯลฯ สักการะ ฯลฯ ความเสื่อมสักการะ ฯลฯ ความปรารถนาลามก ฯลฯ ความเป็นมิตรชั่ว ครอบงำ ย่ำยีแล้ว จักเกิดในอบาย ตกนรกตั้งอยู่ตลอดกับช่วยเหลือไม่ได้¹

เหตุการณ์ที่ยืนยันคำพยากรณ์ของพระพุทธองค์ คือเมื่อใกล้วาระสุดท้าย พระเทวทัตเป็นไข้หนักจึงหวัง ฝากพระศาสดา พระเทวทัตอ่อนวอน สวากอยู่หลายครั้ง สวากจึง ยอมพาพระเทวทัต ขึ้นเตียงไป เมื่อภิกษุทั้งหลายได้ข่าวจึงกราบทูลพระศาสดาว่า พระเทวทัตมาเพื่อจะฝากพระองค์ แต่พระศาสดาตรัสว่า “แม้หากเทวทัตจะเข้ามาภายในพระเชตวัน ก็จักไม่ได้เห็นเราเป็นแท้” เมื่อมาถึงแล้ว พวกสาวกวางเตียง ของพระเทวทัต ลงริมฝั่งสระโบกขรณีใกล้พระเชตวัน พระเทวทัตลุกจากเตียงแล้วนั่งวางเท้าทั้งสองบนพื้นดินเท้าทั้งสองก็จมลง จนกระดูกคางจดถึงพื้นดิน จึงได้กล่าวว่า ขอถึงพระพุทธเจ้า ว่าเป็นที่พึ่งด้วยกระดูกเหล่านี้พร้อมด้วยลมหายใจ เมื่อพระเทวทัตนั้นจมดิน ก็ไปเกิดในอเวจี²

สรุปได้ว่าทรงพยากรณ์อนาคตของพระเทวทัตไว้ว่าจะไปเกิดในอบาย อยู่ในนรกตลอดกับช่วยเหลือไม่ได้ และทรงพยากรณ์อีกว่าแม้จะเข้ามาใกล้พระองค์เพียงใด ก็จะได้ไม่เห็น ผลที่เกิดขึ้น คือพระเทวทัตไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้าจริงๆ เพราะถูกรณีสือบตกนรกอเวจีไปเสียก่อน

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระวินัยปิฎก เล่มที่ 7 จุลวรรค ทุติยภาค และอรรถกถา, น. 310 – 315.

² มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 1, น. 196 – 199.

ยังมีเรื่องของผู้ปองร้ายพระพุทธรูปเจ้าอีกคนหนึ่งคือ เจ้าสุปปพุทธะ ที่อาฆาตพระพุทธรูปองค์จึงปิดทางเสด็จ พวกมหาเด็กลูกเต๋อน อยู่หลายครั้งก็ยัง ประทับนั่งขวางอยู่ พระพุทธรูปองค์จึงเสด็จกลับ แล้วพระศาสดาจึงตรัสแก่พระอานนท์ว่า “อานนท์ เธอเห็นเจ้าสุปปพุทธะไหม ? . . เจ้าสุปปพุทธะนั้นไม่ให้ทางแก่พระพุทธรูปเจ้าผู้เช่นเรา ทำกรรมหนักแล้ว ในวันที่ 7 แต่วันนี้ ท้าวเธอจักเข้าไปสู่แผ่นดิน (ธรณีสูบ) ณ ที่ใกล้เชิงบันไดในภายใต้ปราสาท ” คนของเจ้าสุปปพุทธะได้ยินจึงกลับมากราบทูล เจ้าสุปปพุทธะจึงตั้งใจว่าจะไม่ไปใกล้เชิงบันไดใต้ปราสาท เพื่อจะให้คำพูดของพระพุทธรูปเป็นเท็จ แล้วไปประทับบนปราสาทชั้น 7 ให้มีเวรยามเฝ้าและห้ามหากพระองค์จะลงไปข้างล่าง เมื่อพระพุทธรูปทรงทราบจึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เจ้าสุปปพุทธะมิใช่จะนั่งบนพื้นปราสาทอย่างเดียว, ต่อให้เหาะขึ้นไปสู่เวหาสหนึ่งในอากาศก็ตาม ไปสู่สมุทรด้วยเรือก็ตาม เข้าซอกเขากก็ตาม ธรรมดาพระดำรัสของพระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายจะเป็นสองไม่มี ท้าวเธอจักถูกธรณีสูบในสถานที่เราพูดไว้นั้นแหละ ” เมื่อถึงวันที่ 7 เจ้าสุปปพุทธะได้ยินเสียงม้ามงคลของพระองค์ที่กำลังคึกคะนอง มีพระประสงค์จะจับม้า จึงทรงลงจากปราสาท พระพักตร์คะมำลงไป พื้นดิน แยกออกคอยรับอยู่ใกล้เชิงบันไดในภายใต้ปราสาท แล้วทรงไปเกิดในอเวจีนรก¹

พระพุทธรูปพยากรณ์ว่าเจ้าสุปปพุทธะจะถูกธรณีสูบในอีก 7 วัน และทรงยืนยันอีกว่าไม่ว่าจะหนีไปไหนก็ถูกธรณีสูบ ในเวลาและสถานที่ที่พระองค์ตรัสไว้ ซึ่งเมื่อถึงเวลาก็เป็นจริงดังคำพยากรณ์

พระพุทธรูปยังทรงพยากรณ์ อเจลกะ กฬารัมชณกะ ด้วย อเจลกะผู้นี้มากด้วยลาภยศยศถือสมาทานวัตร ได้แก่ ไม่นุ่งห่มผ้า ไม่เสพเมถุนธรรม เลี้ยงชีวิตด้วยการดื่มสุราและกินเนื้อสัตว์ ไม่กินข้าวและขนม ตลอดชีวิต ไม่ล่วงเกิน เจตีย์ทั้ง 4 ของเมืองเวสาลี สุนัขชัตตะได้เข้าไปถามปัญหา ซึ่งกฬารัมชณกะไม่สามารถแก้ปัญหาให้ถูกต้องได้ จึงแสดงความโกรธ สุนัขชัตตะคิดว่าตนได้รุกรานพระอรหันต์ที่ดี เมื่อพระพุทธรูปทรงทราบจึงทรงดำหนิ ว่าได้เกิดทิฐิลามก และทรงพยากรณ์ให้สุนัขชัตตะทราบว่า “อนึ่งนักบวชเปลือยชื่อว่ากฬารัมชณกะ ที่เธอสำคัญว่าเป็นสมณะผู้เป็นพระอรหันต์ที่ดีนั้น ต่อไปไม่นานเขาจักกลับนุ่งห่มผ้า มีภรรยา กินข้าวและขนม ล่วงเกินเจตีย์ที่มีอยู่ในเมืองเวสาลีทั้งหมด กลายเป็นคนเสื่อมยศแล้วตายไป ” ต่อมาชีวิตของกฬารัมชณกะก็

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ 1 ภาคที่ 2 ตอนที่ 3, น. 61 – 65.

เป็นไปเช่นนั้น เมื่อสุนัขขัตตะทราบข่าวจึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า และกล่าวว่าวิบากของกฬารมัทธมกะเป็นดังที่พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์¹

ตัวอย่างของอเจลกะอีกคนหนึ่ง คือ อเจลกะโกรักขัตติยะ ทรงพยากรณ์ให้สุนัขขัตตะทราบเช่นกัน เนื่องจากสุนัขขัตตะได้เห็น โกรักขัตติยะประทุติ ตนอย่างสุนัข แล้วคิดว่าเป็น พระอรหันต์ เมื่อพระพุทธองค์ ได้ทราบความคิด นั้น จึงตรัส ว่านั่นเป็น ทิฐิลามก ให้ละเสีย แล้วทรงพยากรณ์ว่า “นักบวชเปลือยที่ชื่อโกรักขัตติยะ ที่เรอลำคัฎฐว่าเป็นสมณะอรหันต์ที่ตึนั้น อีก 7 วัน เขาจักตายด้วยโรคคอสกะ (โรคกินอาหารมากเกินไป) ครึ้นแล้ว จักบังเกิดในเหล่าสุรกาลกัญชิกา ซึ่งเลวกว่าสุรกาย ทุกชนิด และจักถูกนำไปทิ้งที่ป่าช้าวีรณตัมมะ ” สุนัขขัตตะได้เข้าไปบอก คำพยากรณ์แก่โกรักขัตติยะ ทั้งยังเตือนให้ระวังตัว เพื่อให้คำพยากรณ์ของพระพุทธองค์ไม่เป็นจริง พอครบ 7 วัน โกรักขัตติยะก็ประสบเหตุ การณ์ตามคำพยากรณ์ เมื่อสุนัขขัตตะทราบ จึงเข้าไปหา ศพโกรักขัตติยะที่ป่าช้าชื่อวีรณตัมมะ แล้วถามคดีของ โกรักขัตติยะจาก ชากศพ ชากศพ ลูกขึ้นตอบยืนยันว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างทีพระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ทุกประการ สุนัขขัตตะจึงเข้าไป เฝ้าพระพุทธองค์และกล่าวว่า วิบากได้เกิดขึ้นกับโกรักขัตติยะ เหมือนดังที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์² อเจลกะทั้ง 2 คนเป็นตัวอย่างของผู้ประทุติตนไปในทางมิจฉาทิฎฐิ ที่พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์อนาคตไว้ล่วงหน้า และผลของคำพยากรณ์ก็เป็นไปดังที่ตรัสไว้ทุกประการ

พระพุทธองค์ได้ทรงพยากรณ์เรื่องไม่ดีทีจะเกิดขึ้นเฉพาะแต่กับบุคคลอื่นเท่านั้น เพราะพระองค์ได้ทรงพยากรณ์เรื่องไม่ดีทีจะเกิดขึ้นกับพระองค์เองเช่นกัน ก่อนทีพระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน มารได้มาทูลขอให้พระองค์ปรินิพพานอยู่หลายครั้ง พระพุทธองค์จึงได้ตรัสกับ มารว่า “ดูก่อนมารผู้มีบาป ท่านเป็นผู้ชวนชวายน้อยเกิด ไม่ช้าพระตถาคตจักปรินิพพาน จากนั้นล่วงไปสามเดือน ตถาคตจักปรินิพพาน ”³ ในอีกครั้งหนึ่งทีทรงพยากรณ์อนาคตของพระองค์ คือเมื่อเสด็จไปยังกรุงเวสาลีเพื่อบิณฑบาต ภายหลังจากบิณฑบาตเสร็จแล้ว ทรงทอดพระเนตรกรุงเวสาลี แล้วตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ การเห็นกรุงเวสาลีของตถาคตครั้งนี้ จักเป็นครั้งสุดท้าย มากัน

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค เล่มที่ 3 ภาคที่ 1, น. 8 – 11.

² เรื่องเดียวกัน, น. 6 – 8.

³ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 2 ภาคที่ 1, น. 279 – 280.

เถิด อานนท์ เราจักไปยังบ้านกัณโฑคาม”¹ การตรัสยืนยันอนาคตของพระองค์ 2 ครั้งนี้ เมื่อถึงเวลานับจากวันที่ทรงมีพระดำรัส คือหลังจากทรงปลงอายุสังขาร แล้ว 3 เดือนก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน และการเห็นกรุงเวสาลีครั้งนั้น ก็เป็นการเห็นครั้งสุดท้าย

การพยากรณ์อนาคตไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือไม่ดี ล้วนสร้างความน่าประหลาดใจในความถูกต้องแม่นยำในคำพยากรณ์ แม้ว่าจะเป็นพยากรณ์ยืนยันก่อนที่เรื่องราวจะเกิดขึ้น เวลานานมากก็ตาม แต่รายละเอียดเหตุการณ์ สถานที่ รวมถึงตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องที่ได้มีการอ้างไว้ในคำพยากรณ์ ก็เป็นจริงตามที่ระบุไว้เมื่อถึงเวลา ข้อสังเกตของการพยากรณ์อนาคต คือการที่พระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบันตรัสแล้วว่าทรงเคยได้รับคำพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อนๆ ในอดีต เท่ากับว่าคนในปัจจุบันย้อนอดีต เพื่อที่จะบอกว่าในอดีตได้ถูกพยากรณ์อนาคตไว้ว่าอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

การพยากรณ์ที่เป็นการยืนยันนี้ ดูเหมือนว่ามีความหมายและลักษณะที่ใกล้เคียงกับการพยากรณ์ที่ถูกจัดให้อยู่ในประเภทไตรจีวรวิชา เนื่องจากเป็นการพยากรณ์สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน อนาคต เช่นกัน แต่การที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ธรรมดาพระดำรัสของพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะเป็นสองไม่มี แสดงให้เห็นว่า การกล่าวถึงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน อนาคตของแต่ละบุคคล ไม่ใช่การคาดเดาหรือการทายด้วยหลักวิชา อย่างเช่นการพยากรณ์ที่ถูกจัดเป็นไตรจีวรวิชา ที่แม้จะมีการใช้ความพยายามในการทำนายทายทักว่าต่อไปจะเกิดเรื่องแบบหนึ่งกับคนคนหนึ่ง ก็ไม่สามารถที่จะยืนยันได้ว่าถ้อยคำที่พยากรณ์ไปนั้น จะถูกต้องอย่างไม่มีผิดเพี้ยน ดังนั้นการพยากรณ์ที่เป็นการยืนยันจึงไม่เหมือนกับศาสตร์หรือวิชาการพยากรณ์ที่จัดเป็นไตรจีวรวิชา

ดังที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ในท้ายหัวข้อของการพยากรณ์อดีต ปัจจุบัน และอนาคต สรุปข้อสังเกตได้ในเบื้องต้นว่า คำพยากรณ์ของพระพุทธเจ้าไม่ว่าจะพระองค์ใดเป็นจริงทุกประการไม่ว่าจะย้อนอดีตไปดูว่าเคยทำอะไรไว้เมื่อไหร่ และอย่างไร หรือพยากรณ์ว่าในปัจจุบันอยู่ในสถานภาพใด กำลังประสบกับเหตุการณ์ร้ายอย่างไร และการพยากรณ์อนาคตที่ยังมาไม่ถึงในลักษณะที่เป็นการพยากรณ์ข้ามเวลาอันยาวนาน ทำให้เกิดประเด็นปัญหาบางประการที่จะต้องกล่าวกันต่อไป

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา แปล ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 2 ภาคที่ 1, น. 291 – 292.

2.4.4 ประเด็นปัญหาที่เกิดจากการพยากรณ์ที่เป็นการยืนยันอดีต ปัจจุบัน อนาคต

การพยากรณ์ที่เป็นการยืนยันอดีต ปัจจุบัน และอนาคตที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้ยืนยัน มีความน่าสนใจอยู่หลายประการ โดยเฉพาะเรื่องเวลา เหตุการณ์ สถานที่ รวมทั้งบุคคลอื่นที่ถูกอ้างถึงในคำพยากรณ์ไม่ปรากฏว่ามีความผิดพลาดแต่ประการใด ทั้งยังมีรูปแบบของความสัมพันธ์บางประการเกิดขึ้นในการพยากรณ์ที่ทำให้การพยากรณ์ที่เป็นการยืนยันด้วยพุทธญาณ มีความพิเศษต่างจากการพยากรณ์ประเภทอื่น

ความสัมพันธ์ระหว่างการพยากรณ์อดีต ปัจจุบัน และอนาคต มีลักษณะพิเศษ คือไม่ที่จะเป็นการย้อนอดีตที่สามารถรู้ได้ว่าเคยทำสิ่งใด ก็รู้ว่าอนาคตจะต้องเป็นอย่างไร ซึ่งอนาคตของอดีตนั้นก็คือผลที่เกิดในปัจจุบัน หากมองในมิติปัจจุบันก็ทราบได้ว่าอดีตเคยกระทำสิ่งใดจึงเกิดผลในปัจจุบัน และปัจจุบันทำเช่นนี้ อนาคตจะเป็นอย่างไร หรือพยากรณ์อนาคตว่าจะได้พบใคร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และจะสมปรารถนาหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ทำในอดีต และผลจากอดีต ได้รับการพยากรณ์อนาคตก็ปรากฏในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาพร้อมกับผลจากการพยากรณ์ที่ถูกต้องในทุกรายละเอียด เป็นเหตุให้การพยากรณ์กลายเป็นเรื่องที่ไม่ซับซ้อนผิดพลาด สามารถรู้อดีต รู้ปัจจุบัน รู้อนาคต ได้อย่างแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นการพยากรณ์ในช่วงเวลาใด และดูเหมือนว่าอดีต ปัจจุบัน และอนาคตจะถูกกำหนดไว้แล้วว่าจะต้องมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้น ณ สถานที่แห่งหนึ่ง กับบุคคลผู้หนึ่ง ฯลฯ ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจที่ขัดแย้งกับหลักการที่สำคัญทางพุทธศาสนา คือกฎแห่งกรรมและไตรลักษณ์ในภาพรวมดังนี้

1. การที่คำพยากรณ์ของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์เป็นจริงทุกประการ ในทุกช่วงเวลา อาจทำให้เข้าใจได้ว่าชีวิตของผู้ที่ได้รับคำพยากรณ์ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว ด้วยอำนาจของเทพเจ้าหรือด้วยกรรมเก่าจากอดีตแล้วพระพุทธเจ้าเข้าไป “รู้” ความเป็นไปเหล่านั้น ซึ่งจากหลายตัวอย่างของการพยากรณ์ดูเหมือนว่าไม่ว่าจะมองย้อนไปในอดีต มองปัจจุบันหรือมองไปในอนาคตไม่มีสิ่งใดที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งขัดกับหลักของพระพุทธศาสนาที่สอนว่าชีวิตไม่ได้เป็นไปเพราะเทพเจ้าบันดาลหรือด้วยกรรมเก่าอย่างเดียว หรือไม่ อย่างไร
2. เมื่อคำพยากรณ์แม่นยำ ไม่ว่าจะเป็นมองชีวิตจากช่วงเวลาใดก็เห็นเหตุและผลตลอดสาย จนเกิดข้อสงสัยที่ว่าชีวิต อาจถูกกำหนดจน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง แสดงว่าชีวิต เที่ยงที่จะเป็นไปหรือไม่ อย่างไร ซึ่งขัดกับที่พุทธศาสนาสอนว่าสังขารทั้งปวงเป็นอนิจจัง ไม่เที่ยง และเมื่อมีความเที่ยงที่จะเป็นไปและเมื่อชีวิตเที่ยงแสดงว่ามี

ตัวตนที่เป็นเจ้าของชีวิตนั้น ซึ่งขัดกับหลักกรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนหรือไม่ อย่างไร

3. เนื่องจากคำพยากรณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นมีทั้งที่ดีและไม่ดี หากเป็นคำพยากรณ์ที่ดีถ้าผู้รับการพยากรณ์ฟังแล้วไม่ทำอะไรเลยผลดีนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่ และในกรณีที่เป็นคำพยากรณ์ไม่ดี หากผู้รับการพยากรณ์ไม่ต้องการให้เรื่องดังกล่าวเกิดขึ้น จะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นได้หรือ ตามที่พุทธศาสนาสอนว่าชีวิตเป็นไปเพราะกรรมเก่าส่วนหนึ่งและเหตุปัจจัยในปัจจุบันหรือกรรมในปัจจุบันอีกส่วนหนึ่ง

ข้อสังเกตทั้งหมดที่กล่าวมานี้ นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญมากตามทัศนะทางพุทธศาสนาเถรวาท เนื่องจากมีผลต่อความเข้าใจในหลักการที่ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากในทางพระพุทธศาสนาอยู่หลายประเด็น ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดของปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งคำสอนของพุทธศาสนาเถรวาทที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของการพยากรณ์อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ในบทต่อไป